

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 1177

7. STUDENOGA 2025. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

9 771451 425001 >

Grad mijenja odluku – HNV negoduje, Hrvatska prosvjeduje

Od vrtića na hrvatskom do političkog pitanja

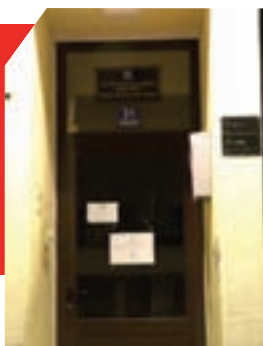

SADRŽAJ

4

Incident u Splitu: Spriječeno
otvorenje Dana srpske kulture

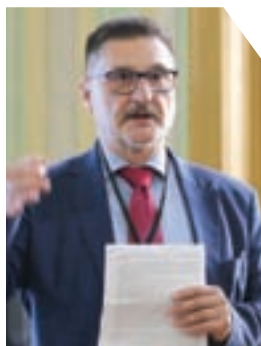
»Nasilje koje se
ne tolerira«

12

Prof. dr. sc. Željko Bartulović,
redoviti profesor na Pravnom
fakultetu Sveučilišta u Rijeci

**Postoji romantično
i znanstveno
tumačenje povijesti**

18

Hrvatska riječ i Zavod
za kulturu vojvođanskih Hrvata
na Sajmu knjiga u Beogradu

**Od suvremene
poezije do etnoloških
istraživanja**

22

TV studio *Matica*

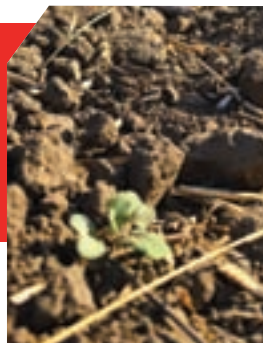
**Kraj jednog projekta,
početak novih formata**

26

Uljana repica na klimatskoj klackalici

**Je li jesen
odredila ljetinu?**

30

Tragovi hrvatskih kipara u Srbiji (X.)

**Meštrovićeva djela
u Beogradu i Subotici**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Preradovićeve 11
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

vlč. Vinko Cvijin (predsjednik), vlč. Josip
Ivešić, Mirjana Stantić, Gordana Jerković, Ne-
venka Tumbas, Renata Kuruc, Marica Stantić,
Amalija Šimunović, Mirjana Trkulja

RAVNATELJICA:

Karolina Bašić

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

Ivana Petrekanić Sič

(koordinatorka dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)

Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)

Zvonko Sarić

(novinar)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

FINANCIJE I RAČUNOVODSTVO:

Mirjana Trkulja

(tajnice@hrvatskarijec.rs)

(distribucija@hrvatskarijec.rs)

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Prava i(i)li politika? (nastavak)

U vrijeme završetka prošlog broja tjednika u Subotici je održana sjednica Skupštine grada. Na toj sjednici zastupnici lokalne skupštine izglasali su promjenu vlastite odluke iz 2023. godine o mreži vrtića i vrtić *Andeli čuvari* u Tavankutu tako je voljom (iste) političke većine od vrtića u kome je odgojni rad na hrvatskom jeziku postao vrtić u kome se odgojni rad s djecom odvija na hrvatskom i srpskom jeziku.

Što se dogodilo u te dvije godine? Osim što je završen vrtić, financiran novcem iz Hrvatske, dogodile su se nove političke okolnosti za koje više nije prihvatljivo u Tavankutu imati »hrvatski« vrtić. Tako je ponovno obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina kao jedno od prava postalo političko pitanje čiji ishod određuju trenutačne političke i društvene okolnosti u Srbiji, odnosi Srbije i Hrvatske, i tko zna koji još politički i drugi interesi. Naravno, nitko to neće izgovoriti, već se izgovori traže drugim razlozima.

Epilog je prosvjedna nota koju je Hrvatska uputila Srbiji, a predstavnici hrvatske diplomacije u Beogradu s prosvjednom notom upoznali su i veleposlanika Delegacije EU u Srbiji **Andreasa von Beckeratha**. Hrvatska drži da je to diskriminatoran odnos prema hrvatskoj manjini i traži da se takva odluka gradskih vlasti promijeni »bez uvjetovanja i odgode«.

Onda se dogodio Split, što će još više usložniti ionako komplicirane međusobne odnose dvije države.

Da, dogodio se ovog tjedna u Novom Sadu skup na kome se govorilo o uporabi jezika nacionalnih manjina. Nije se bježalo od toga da poteškoća ima, ali su one pravdane nedostatkom kadra i novca. O političkoj potpori ili opstrukciji ni riječi.

Z. V.

Incident u Splitu: Spriječeno otvorenje Dana srpske kulture

»Nasilje koje se ne tolerira«

Skupina od pedesetak mladih osoba odjevenih u crno i uz povike *Za dom spremni* spriječila je u ponedjeljak, 3. studenoga, otvorenje Dana srpske kulture u Splitu koje je organiziralo SKD *Prosvjeta*. Prema pisanju hrvatskih medija, u objekt Gradskog kotara Blatine prije početka programa upala je grupa mladića koji su zahtijevali da članovi gostujućeg KUD-a iz Novog Sada napuste prostorije jer se »odvijanje programa ne može događati u mjesecu obilježavanja pada Vukovara«.

U događaju nije bilo fizičkog nasilja ni ozlijeđenih osoba, naveli su iz policije koja je odmah počela kriminalističko istraživanje. Kako je kasnije objavljeno, splitska policija privela je tri muškarca za koje se sumnja da su bili dio huligana. Sva trojica se nalaze na kriminalističkoj obradi zbog sumnje da su počinili kazneno djelo nasilničkog ponašanja iz mržnje. Iz policije je priopćeno i da se intenzivno radi na identifikaciji i pronalaženju ostalih sudionika napada.

Plenković i Milanović osudili incident

Odmah nakon incidenta većina stranaka u Hrvatskoj, ali i brojni političari, među kojima premijer **Andrej Plenković** i predsjednik **Zoran Milanović**, osudili su taj čin.

Premijer Plenković rekao je da incident u Splitu nema veze sa zaštitom digniteta Domovinskog rata koji je temelj Hrvatske, naglasivši da u Hrvatskoj sve nacionalne manjine imaju svoja prava, a ovo je čin nasilja koje se ne tolerira.

»Ono što se dogodilo u Splitu nema nikakve veze niti sa zaštitom digniteta Domovinskog rata niti s osjećajima hrvatskih branitelja. Mi cijenimo Domovinski rat kao temelj suvremene hrvatske države i žrtvu hrvatskih branitelja koji su dali život za hrvatsku slobodu, međutim, jednako tako, u Hrvatskoj sve nacionalne manjine imaju svoja prava«, izjavio je predsjednik Vlade Plenković na konferenciji za novinare.

Dodao je da nacionalne manjine trebaju biti poštivane i treba im se omogućiti da sve aktivnosti glede svog identiteta, kulture i vjere u potpunosti mogu bez ograničenja činiti

bilo gdje u Hrvatskoj. Pozvao je policiju i DORH da proesuira odgovorne za »ovo nasilničko ponašanje koje je, bez ikakve dileme, u domeni kaznenog djela«.

Osuda od Vojnić i Žigmanova

U objavi na svojoj Facebook stranici incident u Splitu najoštrije je osudila predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća i zastupnica u Hrvatskom saboru **Jasna Vojnić**.

»Duboko sam zabrinuta i razočarana jer se događaj koji je trebao biti prostor međusobnog povezivanja pretvorio u scenu zastrašivanja i netrpeljivosti. Kulturna baština Srba u Hrvatskoj sastavni je dio hrvatskog društva, a svako narušavanje prava na slobodno kulturno izražavanje ne pogađa samo srpsku zajednicu, nego i same temelje građanske i demokratske Hrvatske. Ipak, koliko god bio užasan, ovaj incident ne smije nas udaljiti jedne od drugih, nego nas mora podsjetiti koliko su dijalog, tolerancija i međusobno povjerenje važni za naše dvije zajednice. Srbi u Hrvatskoj i Hrvati u Srbiji povezani su ne samo poviješću, nego i odgovornošću da svojim ponašanjem doprinosimo miru i razumijevanju među našim narodima i državama«, navela je Vojnić.

Također, pozdravila je brzu reakciju hrvatske policije i istaknula kako vjeruje da će institucije Hrvatske utvrditi odgovornost počinitelja.

Incident je osudio i predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**, ističući kako takvo postupanje »duboko vrijeđa ne samo pripadnike jedne manjine, nego i samu ideju Hrvatske kao moderne, demokratske i europske države«.

»Demokratski savez Hrvata u Vojvodini kao politički subjekt koji zna što je ranjivost, koliko je krhka ravnoteža mira i koliko su dugotrajni procesi izgradnje povjerenja, upozorava na opasnost od normalizacije govora mržnje, historijskog revizionizma i namjernog raspirivanja straha. Hrvatsko društvo zaslužuje više od toga: zaslužuje državničku ozbiljnost, institucionalnu dosljednost i moralnu jasnoću. U tom smislu, apeliramo na sve društvene i političke aktere u Domovini da ne podliježu logici polarizacije, već da se – unatoč razlikama – okupe oko temeljnog cilja: obrane civilizacijskih vrijednosti, dostojanstva svakog pojedinca i sigurnosti svih zajednica koje žive u Republici Hrvatskoj. U protivnom, bit ćemo svjedoci mogućega prelijevanja negativnih procesa i u susjedstvu, što nikako ne želimo«, navedeno je u objavi na Facebook stranici DSHV-a.

Unatoč incidentu, Dani srpske kulture su nastavljeni u utorak otvorenjem izložbe *In Magica Mundi*. Inače, incident u Splitu otvorio je još jednom pitanje desnog ekstremizma u Hrvatskoj kao i položaja tamošnje srpske manjine.

H. R.

Grad mijenja odluku – HNV negoduje, Hrvatska prosvjeduje

Od vrtića na hrvatskom do političkog pitanja

Skupština grada Subotica promijenila je na sjednici svoju odluku iz 2023. godine da će se odgojno-obrazovni rad u vrtiću Anđeli čuvari u Tavankutu odvijati isključivo na hrvatskom jeziku, te će se novom Odlukom o mreži vrtića rad u vrtiću odvijati dvojezično – na srpskom i hrvatskom jeziku. Predsjednica HNV-a i saborska zastupnica Jasna Vojnić ocijenila je da je ovakva odluka uskraćivanje minimalnih prava Hrvata u Srbiji, a Hrvatska je ovim povodom uputila prosvjednu notu Srbiji

Predstavnici hrvatske diplomacije u Beogradu izvijestili su veleposlanika Delegacije EU u Srbiji **Andreasa von Beckeratha** o prosvjednoj noti koju je Hrvatska uputila Srbiji zbog mijenjanja jezičnog modela u novoizgrađenom vrtiću *Anđeli čuvari* u Tavankutu za 60 djece, a čiju je izgradnju u potpunosti financirala hrvatska Vlada u ukupnom iznosu od 860.000 eura.

Naime, Skupština grada Subotica je na sjednici održanoj 29. listopada ove godine promijenila svoju odluku iz 2023. godine da će se odgojno-obrazovni rad u vrtiću *Anđeli čuvari* u Tavankutu odvijati isključivo na hrvatskom jeziku, te će se novom Odlukom o mreži vrtića rad u vrtiću odvijati dvojezično – na srpskom i hrvatskom jeziku. To je predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** ocijenila kao grubo kršenje prava i uskraćivanje minimalnih prava Hrvata u Srbiji.

Hrvatska pak drži da je to diskriminatoran odnos prema hrvatskoj manjini i traži da se takva odluka gradskih vlasti promijeni »bez uvjetovanja i odgode«.

Reagiranje HNV-a i prosvjedna nota

U razgovoru predstavnika hrvatskog veleposlanstva s veleposlanikom Delegacije EU u Srbiji »tragalo se za odgovorom« postoji li bilo kakav način utjecaja na tu odluku i može li se ona promijeniti u interesu hrvatske manjine. Uz ukazivanje na to da Hrvatska gradi 40 kulturnih centara srpske manjine, na bilateralnom sastanku navedeno je da »u smislu što boljih bilateralnih odnosa minimalno što se može tražiti jeste da se poštuje da vrtić bude ustanova s odgojem na hrvatskom jeziku«. Hrvatska strana, kako se navodi, uvjerena je da će veleposlanik Delegacije EU prenijeti stajalište Hrvatske predsjedniku Srbije.

Upućivanje prosvjedne note Srbiji najavio je prethodnog četvrtka hrvatski ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman** nakon sastanka s predsjednikom HNV-a u Srbiji i zastupnicom u Hrvatskom saboru Jasnom Vojnić.

On je izrazio zabrinutost zbog toga što hrvatski vrtić u selu Tavankutu blizu Subotice još nije počeo s radom, rekavši da se unatoč ispunjenim tehničkim uvjetima njegovu uključivanje u mrežu vrtića Grada Subotice i početak rada samo na hrvatskom jeziku problematizira zbog nekih administrativnih razloga.

Ministar Grlić Radman je ocijenio kako su navodni administrativni razlozi zapravo »paravan za političko uvjetovanje prava hrvatske manjine u Srbiji«.

»Ta praksa pokazuje neujednačen i diskriminatoran pristup prema hrvatskoj manjini u Srbiji i on je u neskladu s odredbama Okvirne konvencije o zaštiti nacionalnih manjina Vijeća Europe i bilateralnog sporazuma Hrvatske i Srbije o zaštiti prava manjina. Zbog toga ćemo uložiti službeni prosvjed tijelima Republike Srbije«, rekao je.

Saborska zastupnica Jasna Vojnić pak dan nakon toga je iznijela u Hrvatskom saboru stajalište Kluba HDZ-a u kojem je oštro reagirala na, kako je navela, »grubo kršenje prava hrvatske zajednice u Srbiji«, povodom odluke da vrtić u Tavankutu, koji je izgradila Vlada Hrvatske, ne bude isključivo na hrvatskom jeziku.

»Mi smo, nažalost, navikli na puno veće manipulacije, simulacije i poniženja, a ovo je bio posljednji primjer grubog kršenja naših prava«, rekla je Vojnić.

Zastupnica je podsjetila da hrvatska zajednica ima pravo na obrazovanje na svom jeziku, ali da je zbog nedostatka kapaciteta hrvatska Vlada odlučila izgraditi nove vrtiće za hrvatsku zajednicu. Prema njezinim riječima, problem je nastao kada je posljednjeg dana upisa, nakon dvije godine dogovora i pregovora, HNV-u stigao prijedlog odluke da vrtić više neće biti isključivo hrvatski, nego na srpskom i hrvatskom jeziku.

»Dakle, Srbija taj objekt želi za sebe, na srpskom jeziku. Srbija je izdvojila nula eura, Hrvatska je preuzela obvezu i dala novac, a na kraju je Srbija ukinula pravo da se u tom hrvatskom vrtiću odgoj odvijaju na hrvatskom jeziku. Morate priznati – uistinu bezdušno«, izjavila je zastupnica.

Vojnić je zaključila da je riječ o »izuzetno nekorektnom potezu« i upozorila na šire posljedice za hrvatsku zajednicu u Srbiji.

»Usudujem se reći da je to čin koji zaslužuje da se zapitamo ne samo hoćemo li u Europskom parlamentu glasati za oštriju rezoluciju ili biti dežurni krivci, nego i da razmislimo o posljedicama za naš narod – ako Hrvata u Srbiji na tim prostorima nakon nekoliko desetljeća više ne bude«, poručila je.

»Koliko god smo iskusili različite oblike simulacije, zaprečavanja i uskraćivanja, i koliko god mislili da smo spremni na sve, svaki put nas iznova duboko razočara ovakva i ovolika nekorektnost«, navela je Jasna Vojnić.

Istaknula je da hrvatska zajednica »ne traži četrdeset kulturnih centara, »nego samo da nam se ni minimalna prava koja imamo ne oduzimaju«. Dodala je da će odluka o budućim potezima biti donesena nakon konzultacija s Ministarstvom vanjskih i europskih poslova Hrvatske i roditeljima djece iz Tavankuta koji godinama čekaju upis u hrvatske odjele.

Vojnić kontra Vojnić: Nedostatak kadra ili nedostatak volje

Tehnički direktor Predškolske ustanove *Naša radost* i šef vijećničkog kluba Srpske napredne stranke u Skupštini grada Subotice **Veljko Vojnić**, obrazlažući na sjednici poteškoće u otvaranju i razloge izmjene odluke da vrtić *Anđeli čuvari* u Tavankutu bude dvojezičan, a ne na hrvatskom jeziku, nedostatkom kadrova za rad na hrvatskom jeziku kojih u PU *Naša radost*, kako je rekao ima 11 a potrebno ih je 15.

Vojnić je rekao i kako je mislio »da će nam vrtić koji je izgradila hrvatska vlada ona dati na korištenje kao donator, te da ćemo dobiti uvjete«.

»Uvjete nismo dobili i mi smo ga uzeli u zakup kao svaki drugi objekt u Subotici i on postaje državni objekt. To što je netko ulagao i dao novac nas ne zanima«, te dodao da iza takvoga rješenja ne stoje politički razlozi.

Unatoč negativnom mišljenju HNV-a i protivljenju vijećnika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i nekoliko oporbenih stranaka, odluku je većinom glasova podržala vladajuća većina u Skupštini Subotice koju čine vijećnici koalicije oko Srpske napredne stranke i Saveza vojvođanskih Mađara.

Vijećnik DSHV-a **Ninoslav Radak** rekao je kako su godinama roditelji u Tavankutu dobivali odgovor da vrtić ne može biti otvoren jer nema dovoljno prostora za svu djecu.

»Kada je konačno izgrađen, i to zahvaljujući Hrvatskoj koja ga je u potpunosti opremila, pojavljuje se novi uvjet – može, ali samo ako se rad odvija dvojezično«, rekao je Radak, i dodao da se država kroz lokalne institucije postavlja »kao tutor, a ne kao partner«, čime se šalje »ponižavajuća poruka da djeca Hrvata u Subotici nisu jednako važna kao djeca drugih naroda«.

Sličan stav iznijela je i vijećnica DSHV-a **Mira Tumbas**, koja je podsjetila da je vrtić u Tavankutu završen već prije godinu dana, ali i dalje ne radi. Dodala je da su svi

dogovori o radu na hrvatskom jeziku postojali još prije izgradnje te da sadašnjom odlukom gradske vlasti »gaze ranije preuzete obaveze«.

»Ne vidim što je sporno u tome da se poštuje ono što je već jednom dogovoreno«, poručila je Tumbas, dodajući da DSHV neće podržati odluku kojom se mijenja jezični model vrtića.

Veljko Vojnić je međutim rekao kako su »sve procedure provedene u skladu sa zakonom« te da ustanova »nema problema ni s jednim nacionalnim vijećem osim s Hrvatskim nacionalnim vijećem«.

»HNV se pokušava postaviti kao naš nadređeni organ i da smo dužni ispunjavati njihove želje. Spremni smo na suradnju, ali ne i na rad mimo propisa. Mislio sam da je vrtić izgradila hrvatska vlada i da će nam ga dati na korištenje kao donator te da ćemo dobiti uvjete. Mi uvjete nismo dobili, mi smo ga uzeli u zakup kao svaki drugi objekt u Subotici i on postaje državni objekt. To što je netko ulagao i dao novac nas ne zanima. Napravili smo ugovor u skladu s pismom o namjerama gdje nigdje ne piše da moramo provoditi ovakvu ili onakvu nastavu. Imali smo dobru volju da rad bude na hrvatskom, ali nema odgovjtelja«, rekao je Vojnić.

Na njegove tvrdnje reagirala je predsjednica HNV-a Jasna Vojnić koja je rekla kako »nije istina da nema dovoljno kadra« već da u ovom trenutku 30 odgovjtelja ima

licencu za rad u programima na hrvatskom jeziku, ali ih je direktor djelomično rasporedio da rade u grupama na srpskom jeziku.

»Možebitno im je uručen otkaz jer su sudjelovali u prosvjedima, ili nisu bili primljeni u radni odnos iako su iskazali interes«, rekla je Jasna Vojnić.

Također je rekla kako tvrdnja Veljka Vojnića da su dokumentaciju dobili tek u lipnju nije istinita već je dokumentacija prvi puta predana još u veljači, ali je u lipnju ponovno predana uz dopise i zamolbe i tek tada uzeta u razmatranje, kada je formalno zaključeno da, kolokvijalno rečeno, »nedostaje jedan papir«.

Predsjednica HNV-a je podsjetila i da u pismu namjere koje je usvojio Upravni odbor PU *Naša radost* jasno piše da bi se u objektu provodio program na hrvatskom jeziku te da se vrtić već kao takav nalazi u mreži vrtića.

»Dakle, jedino što nedostaje jest, ostaje dojam, volja da hrvatska djeca dobiju svoje mjesto i svoje pravo«, zaključila je Jasna Vojnić.

Gradnja i otvorenje vrtića

Podsjetimo, izgradnja vrtića svečano je obilježena prije dvije godine uz prisustvovanje visokih dužnosnika Hrvatske (ministra znanosti i obrazovanja **Radovana Fuchsa**, državnog tajnika Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Zvonka Milasa** i drugih te u to vrijeme ministra za ljudska i manjinska prava Srbije **Tomislava Žigmanova**) 2. listopada 2023. u Tavankutu, blagoslovom temelja. Projekt je u potpunosti financirala Vlada Hrvatske, a kako je tada rekla predsjednica HNV-a Jasna Vojnić, za kapitalni projekt obnove, rekonstrukcije i izgradnje/dogradnje tri vrtića i dječjih igrališta za oko stotinu djece pod nazivom »Rasti gdje si posijan« hrvatska Vlada izdvojila je 960 tisuća eura.

Također je tada Jasna Vojnić istaknula kako će se u sva tri vrtića odgojno-brazovni rad odvijati cjelovito na hrvatskom jeziku po Montessori programu i da ih je PU *Naša radost* stavila u mrežu svojih vrtića.

Vrtić *Anđeli čuvari* nalazi se u Rimokatoličkoj župi Presveto Srce Isusovo u Tavankutu, u nekadašnjem domini-

kanskom samostanu i uz vrtić obuhvaća i Pastoralni centar i njihovo je vlasništvo. Novi vrtić može primiti ukupno šezdeset mališana u jaslenoj skupini i pripremno-predškolskom programu, a rad će se, kako je tada najavljeno, uz vjerski odgoj, odvijati na hrvatskom jeziku.

Novoizgrađeni vrtić u Tavankutu svečano je otvorila ministrica zaštite okoliša i zelene tranzicije **Marija Vučković** 4. ožujka 2025. i time je završen kapitalni projekt »Rasti gdje si posijan«, ukupne vrijednosti, kako je tada navedeno 1.360.000 eura koje je dala Vlada Hrvatske, dok je u objekt u Tavankutu uloženo 860.000 eura.

Svečanosti su, među ostalim, nazočili i predstavnici hrvatske diplomacije u Srbiji, Pokrajinskog tajništva za obrazovanje i Katoličke crkve, međutim bilo je vidno odsustvo predstavnika Grada Subotice i PU *Naša radost*.

Čekanje na početak rada

Međutim, nakon svečanog otvorenja objekta u rujnu je uslijedila neizvjesnost oko početka rada vrtića *Anđeli čuvari*, a zatim i izmjena prvobitne odluke.

»Objekt će biti stavljen u funkciju do kraja rujna«, najavila je na konferenciji za medije održanoj 12. rujna predsjednica HNV-a Jasna Vojnić. Rekla je kako će biti otvorena jedna, mješovita grupa, što znači više djece različitog uzrasta, kapaciteta za 30 djece, s cjelodnevnom boravkom, dok je plan da se jaslice otvore dogodine jer za to treba napraviti pripremne radnje.

»Ono što s velikom sigurnošću mogu reći jest da smo vrlo blizu okončanju svih procedura, da sve ide prema dogovorima i da će se već koncem mjeseca vrtić

otvoriti i početi s radom. Naime, s tehničkim ravnateljem *Naše radosti* Veljkom Vojnićem, kao i za vrtiće *Sunčica* i *Biser*, postigli smo dogovore koje je on ispoštovao i ja vjerujem da će tako biti i ovoga puta«, kazala je Vojnić.

Iznijela je i da je održana sjednica Upravnog odbora PU *Naša radost* na kojoj je prihvaćeno pismo o namjerama koje je uputila župa Presvetog Srca Isusova, te da će, nakon što prođe rok za žalbe od osam dana *Naša radost* potpisati sporazum o suradnji sa župom, nakon čega će moći početi s radom.

»Dakle, neće biti sve od 1. rujna, ali bit će do kraja ovog mjeseca zahvaljujući angažmanu ministara Gordana Grlića Radmana, **Marka Đurića**, **Deme Berishe** i evo i ravnatelja Predškolske ustanove Veljka Vojnića, te Grada Subotice«, istaknula je tada Jasna Vojnić, što se međutim nije ostvarilo, već je umjesto toga Skupština grada Subotice donijela odluku o mijenjanju prvobitne odluke po kojoj se nastava odvija samo na hrvatskom jeziku. Uslijedila je prosvjedna nota, a neizvjesnost oko rada ovog vrtića se nastavlja.

J. D.

Na godišnjicu pada nadstrešnice u Novom Sadu održana komemoracija

Ljudskost i krivo ogledalo

U 11,52, kada je počelo šesnaest minuta tišine, jasno su se mogle čuti vrane na drveću, a nakon toga – kada je novosadski zbor započeo pjesmu Cveta trešnja u planini – njihovo oglašavanje zamijenili su jecaji mnogih koji su došli na komemoraciju

** Zoran Đajić: »Pobunu u Srbiji povelili su ljudi s dvadeset i nešto godina, a za pet godina oni će biti na čelu svih institucija i narednih deset oni će vladati državom«
* Tihomir Stanić: »Pitanje je tehnologije i vremena kada će do promjena doći, ali što kasnije raspiše izbore, to će za ovu vlast rezultati biti katastrofalniji«*

Tko je mogao, došao je; tko je htio, vidio je: komemorativni skup kakav je 1. studenoga održan u Novom Sadu ovaj grad i ova država još nisu vidjeli. Desetci tisuća ljudi, a po procjenama Arhiva javnih skupova njih oko 110.000, iz svih pravaca Novog Sada slijevalo se ka željezničkom kolodvoru gdje je točno prije godinu dana u 11 sati i 52 minute pala nadstrešnica i odnijela šesnaest života. I to unatoč već viđenom scenariju u ovakvim prilikama: na dan komemoracije obustavljen je sav željeznički i autobusni promet u pravcu Novoga Sada, a da za to nitko od nadležnih nije dao obrazloženje, a kamoli da je za to odgovarao.

Već sama atmosfera iz pravca Klise – a tako je sigurno bilo i iz drugih pravaca – odudarala je od svih dosadašnjih sličnih javnih okupljanja diljem zemlje: nigdje glasnoga razgovora ili pak smijeha, a prodavači bedževa, zastava i ostalih sredstava za prosvjed ovoga su puta na prste jedne ruke mogli izbrojati koliko su prodali truba, zviždaljki ili vuvuzela. U 11,52, kada je počelo šesnaest minuta tišine, jasno su se mogle čuti vrane na drveću, a nakon toga – kada je novosadski zbor *Pop Choir Radio* započeo pjesmu *Cveta trešnja u planini* iz filma **Dušana Kovačevića** *Sabirni centar* – njihovo oglašavanje zamijenili su jecaji mnogih koji su došli na komemoraciju.

Tko god je bio uvjeren se da se u tolikoj gužvi više kreće onamo kamo ga masa ljudi nosi, a ne kamo (možda) želi. Pa ipak, a to se vrlo brzo jasno vidjelo, najveći dio posjetitelja imao je jedan cilj: doći do ograde kod kolodvora i odati počast nevinim žrtvama za koje do danas nitko nije odgovarao. U tišini i strpljivo veliki broj ljudi čekao je i sat vremena ne bi li došli do srca s imenima žrtava, vijenaca, cvijeća i svijeća, zadržavajući se kratko, taman koliko je i prigodno u ovakvim prilikama.

Osim nezapamćeno dostojanstvene atmosfere za koju su podjednako zaslužni i organizatori i sudionici skupa – a koju je prenijelo mnoštvo svjetskih medija – najupečatljiviji dojam svakako je najava **Dijane Hrka** da će dan

kasnije ispred Skupštine Srbije započeti štrajk glađu do ispunjenja njenog glavnog zahtjeva: odgovora na pitanje tko je odgovoran za smrt njenog sina **Stefana**?

Svatko neka se pogleda u ogledalo

Umjesto dojmova studenata iz svih dijelova Srbije, kao i sudionika skupa koji su došli sa svih strana, za ovu smo

prigodu iskoristili splet sretnih okolnosti i dobru volju dvojice ljudi koji su za ovih godinu dana prosvjeda postali poznati i priznati u javnosti, ljudi čije se i riječi i postupci jednako vrjednuju. Prvi od njih je inženjer geologije **Zoran Đajić**, koji je prvi javno rekao da je nadstrešnica rekonstruirana i na taj način razotkrio laži bivšeg ministra građevinarstva, prometa i infrastrukture **Gorana Vesića**, a nedugo zatim i predsjednika Srbije **Aleksandra Vučića** da na njoj ništa nije rađeno. O dojmovima sa subotnje komemoracije Đajić za *Hrvatsku riječ* kaže kako je ovaj skup zaokružio ono što se događalo u posljednjih godinu dana.

»Mislim da smo danas stavili točku na sve ono što smo htjeli pokazati režimu Aleksandra Vučića da to što radi nije dobro, da nas ne smije dalje ponižavati i ubijati. I od

sutra će svakako shvatiti da to što je radio do sada ne valja i da će morati tražiti neki drugi posao», rekao je Đajić neposredno nakon skupa.

Na upit je li razočaran zbog šutnje ogromne većine kolega iz struke i činjenice da je prvi i jedan od rijetkih koji se usprotivio zataškavanju istine o nadstrešnici i odgovornosti državnog vrha za to, Đajić kaže:

»Nisam razočaran. Ja sam se čuo s dosta njih i svi su ucijenjeni na određeni način. Jednima je rečeno da ako riječ kažu, dobit će otkaz; drugima je rečeno da će njihova rodbina izgubiti posao, a trećima da imaju djecu i da o tome trebaju voditi računa. Znači, ovaj je režim uspio ucijeniti njih oko sto i nešto koji su radili kao i ja. Oni su računali da će cijela priča nakon pada nadstrešnice biti da na njoj ništa nije rađeno i da njima ništa nije jasno kako je to palo. To je bio potpuno isti scenarij kao poslije *Ribnikara* i Dubone, računali su da će i ovo zataškati nekim novim lažnim stvarima. Međutim, 'desio sam se ja', kao netko tko je radio tamo i tko nije mogao dopustiti da gleda kako jedan čovjek laže šest milijuna ljudi. Bilo je raznih scenarija da me ušutkaju, ali jedina sila koja u ovoj državi postoji i koja u Srbiji održava iole normalan život su novinari iz neovisnih medija koji su objavljivali ono što sam pričao. Da nije bilo njih, ja bih danas bio pod zemljom«.

Građani Srbije su nakon toga, kako kaže, počeli spoznavati istinu, a zatim i željeti pravdu. Što se tiče onih koji i dalje vjeruju jednom čovjeku ili onih koji zbog straha ne smiju ništa reći, Đajić kaže:

»To je njihov problem. Svatko neka se pogleda u ogledalo. Ja sebe nikada više ne bih mogao pogledati u ogledalo da sam šutio poslije te nesreće. Nitko od njih to više neće moći učiniti nakon promjena koje će doći, a svatko tko je odgovoran će od neovisnih sudaca biti osuđen. Nema oprost! Uvjeren sam u to da će do promjena doći. Pobunu u Srbiji povelili su ljudi s dvadeset i nešto godina, a za pet godina oni će biti na čelu svih institucija i narednih deset oni će vladati državom«.

Ćacilend – pravo lice vlasti

Glumac beogradskog *Ateljea 212* **Tihomir Stanić**, koji je na komemoraciji pročitao ulomak iz drame *Hasanaginica* **Ljubomira Simovića**, kaže da je u subotu skup bio veličanstven i da ničemu sličnom nikada nije prisustvovao:

»Na razne načine režim je pokušao opstruirati i omalovažiti ovaj skup, ali u tome nije uspio. Ljudi su došli s raznih strana; stigla su djeca iz Novog Pazara koja su krvavih nogu i riskirajući vlastiti invaliditet prepješačila 400 kilometara. Ja sam, čekajući kod bine svoj nastup, bio toliko potresen da mi je jedina ideja bila da izdržim i da se ne onesvijestim od meni do sada nepoznate sili ne emocija. Nikada u skorijoj povijesti nismo vidjeli tako dobro organiziran, osmišljen i dostojanstveno realiziran skup«.

Ta energija i jedinstvo, iskazana u subotu u Novom Sadu, nastavljena je i u nedjelju ispred Skupštine Srbije podrškom Dijani Hrka. Ali, u potpuno drugačijoj atmosferi: dok se veliki broj građana okupio u znak podrške majci koja štrajkom gladi traži pravdu za svoga sina, odgovor iz *Ćacilenda* bio je bacanje boca, stolica, topovskih udara i puštanje glasne, »patriotske« muzike. Tihomir Stanić kaže da takav odgovor pokazuje nakazno, pravo lice aktualne vlasti:

»Ja živim blizu Skupštine i to je muzika nevjerojatnih decibela sa zvučnika koji puštaju četničke, 'rodoljubive' i tko zna kakve pjesme. Bio sam tamo i vidio sam te ljude koji su se tako demonski izrugivali toj nesretnoj ženi i nama koji smo ju došli podržati. Vidio sam i da su nas fizički pokušali napasti i nije istina ovo što kažu predsjednik i policija da je s naše strane krenuo napad. Te organizirane fašističke falange u ograničenom prostoru, koje predsjednik naziva 'ostrvom slobode', su prava slika

i ogledalo vlasti. Sreća je što je to sada sve toliko očito, sreća je što preko medija cijeli svijet može vidjeti pravu prirodu ove vlasti koja je svojim udvoričkim odnosom pokušavala prikriti svoj stvarni odnos prema vlastitim građanima. To se najbolje vidjelo u dva dana i dvije noći«.

Raspisivanje izbora, koje nezadovoljni građani sve glasnije traže, najčešće se spominje kao jedini mogući miran rasplet političke krize koja je prepolovila društvo. I Stanić je, kao i Đanić, uvjeren u pobjedu:

»Na izborima on će izgubiti katastrofalno, i to će biti očito. Bit će jasno da je vrijeme nasilja, manipulacije i zla prošlo. Građani se spremaju da budu kontrolori na tim izborima; mnogi ljudi koji su bili neaktivni i koji su čekali rasplet sada su se probudili, i to zahvaljujući studentima. Mislim da su se društveni angažman i solidarnost napokon probudili u ovom uspavanom narodu i da su se stvari definitivno i zauvijek promijenile. Pitanje je tehnologije i vremena kada će do toga doći, ali što kasnije raspišu izbore, to će za ovu vlast rezultati biti katastrofalniji. Strašno je što mladi ljudi moraju proći kroz sve to, da podnose sve te žrtve i suočavaju se s tom količinom zla, ali oni su očito nepokolebljivi i na taj način stvaraju odlučne borce za demokraciju i bolje društvo«.

Zlatko Romić

Proslave u Petrovaradinu i Šidu

Prigodom proslava 1925. godine u Petrovaradinu je otkrivena spomen ploča kralju Tomislavu dok je u Šidu jubilej memoriran natpisom na pročelju Hrvatske čitaonice

Odlukom Hrvatskog sabora 2025. godina proglašena je Godinom obilježavanja 1.100. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva. Različitim kulturnim, umjetničkim i znanstvenim događajima jubilej obilježavaju Hrvati u domovini i izvan domovine.

I prije jednog stoljeća, 1925., organizirana je milenijska (1.000. obljetnica) proslava Hrvatskoga Kraljevstva. Slavila se diljem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, a posebno na teritorijima gdje su nastanjeni Hrvati, među kojima su bila i mjesta u Bačkoj i Srijemu. U ovom broju bavimo se proslavama u Petrovaradinu i Šidu.

Spomen ploča na crkvi sv. Jurja

U Petrovaradinu je tisućgodišnjica Hrvatskoga Kraljevstva svečano proslavljena 11. listopada 1925. godine prigodnom akademijom i povorkom pod pokroviteljstvom Prosvjetnog društva *Jelačić*. Postavljena je spomen-ploča ispod kipa sv. Franje na crkvi sv. Jurja. Na spomen-ploči stoji: »TOMISLAVU PRVOM KRALJU HRVATSKOMU / 925 1925 / GRAĐANI PETROVARADINA«.

U podnožju spomen-ploče ugrađena je olovna kazeta sa zapisom na pergameni. Iz toga zapisa poznato je da je počasni predsjednik

Priredivačkog odbora bio gradonačelnik **Dragutin Romić**, predsjednik je bio o. **Franjo Miolin**, potpredsjednik **Franjo Malin**, tajnik **Zvonimir Grginčević**, blagajnik **Đuro Mack**, ml., itd. (Marko Kljajić, *Sveti Juraj u Petrovaradinu 1693-2003.*, Petrovaradin, 2004., str. 15.)

Na svečanosti je govorio predsjednik Prosvjetnog društva *Jelačić* o. Franjo Miolin i gradonačelnik Dragutin Romić i drugi.

Poslije mise u crkvi sv. Jurja »išlo se korporativno u Ljudevit dol u gostionu 'Frankopan' uz pratnju vojne glazbe,

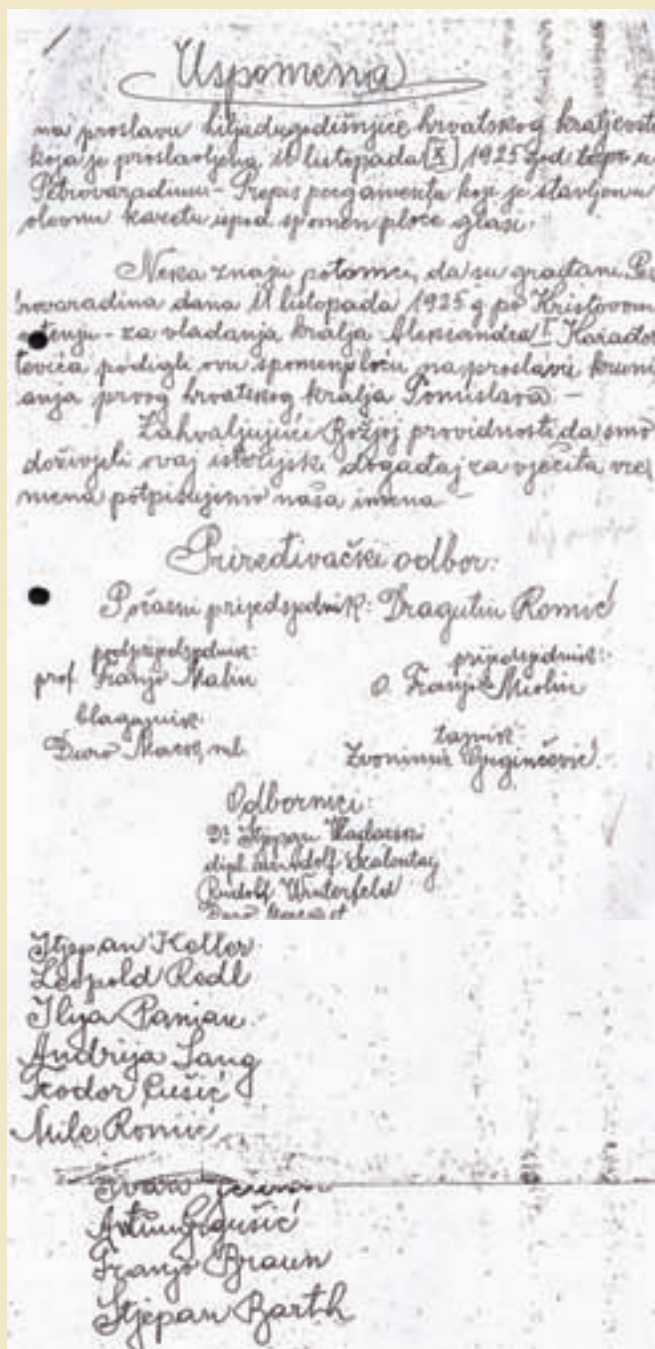
korporaciji je prisustvovao komandant mjesta i nekoliko oficira. U gostioni 'Frankopan' prvo je pozdravio prisutne o. Franjo Miolin, zatim je pjevačko društvo 'Neven' otpjevalo Hrvatskoj, a poslije pjevanja reko nam je g. Franjo Malin prošlost Hrvatskog Kraljevstva prije Tomislavovog krunisanja i poslije do u današnje vrijeme nadodajući: slavna Hrvatska Historija!« (U obiteljskom rodoslovu piše sudionik jubilarnog slavlja Petrovaradinac Franjo, Antuna, Firicht.)

Proslava petrovaradinskih vatrogasaca

Petrovaradinski vatrogasci neovisno od drugih društava organizirali su svoju proslavu 1.000. godišnjice Hrvatskog Kraljevstva 16. ožujka 1925. godine, daleko ranije i od prvoga III. svesokolskog hrvatskog sleta (*Spomenica župe Uzvišenja sv. Križa*, Petrovaradin, str. 47).

Šid: Bez crkve i župnog doma

U vrijeme obilježavanja 1.000. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva u Šidu nije bilo crkve. Prema popisu stanovništva iz 1921. godine, Šid je brojio 5.288 stanovnika na katolička župa, kojoj je on pripadao, bila je u Gibarcu koji je imao samo 952 stanovnika. U Šidu je najprije trebalo

sagraditi župni dvor, a potom crkvu. Hrvatska čitaonica u Šidu bila je osnovana 1909. godine. Gradnja zgrade za Hrvatsku čitaonicu započela je nakon 1918. godine, a dovršena je 1925. U njoj je i održana proslava. Prije 1932. prostorije Hrvatske čitaonice postale su i župni dvor. Nakon toga izgrađena je župna crkva Presvetoga Srca Isusova.

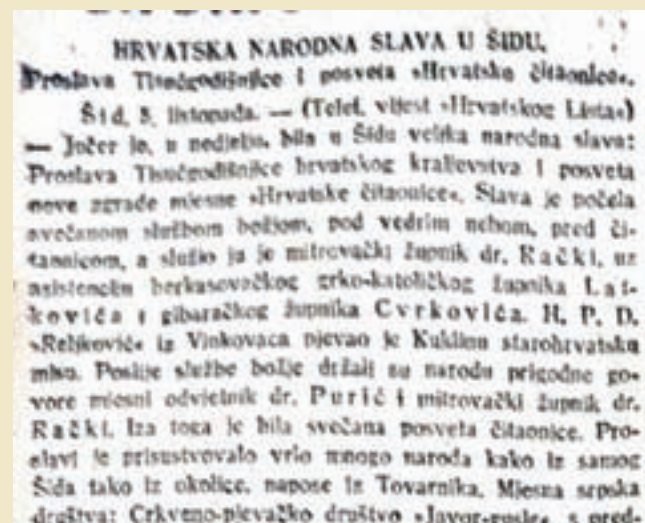
Otvorenje Hrvatske čitaonice

Obilježavanje 1.000. obljetnice Hrvatskoga Kraljevstva u Šidu, u nedjelju, 4. listopada 1925. godine, bilo je u znaku otvorenja zgrade Hrvatske čitaonice. Proslava je počela svetom misom na otvorenom prostoru ispred čitaonice. Misu su služili mitrovački župnik dr. **Rački** uz

asistenciju berkasovačkog grkokatoličkog župnika **Latkovića** i gibaračkog župnika **Cvrkovića**. Na misi je pjevao mješoviti zbor HPD-a **Reljković** iz Vinkovaca koji je pjevao starohrvatsku misu **Karela Kukle**. Poslije mise o obljetnici je govorio mjesni odvjetnik dr. **Purić** i mitrovački župnik dr. Rački. Slijedila je svečana posveta Hrvatske čitaonice.

Proslavili su se odazvali seljani iz okolnih šidskih sela, a posebno brojni su bili Tovarčani. Uoči proslave nekolicina je jajima izmazala pročelje Hrvatske čitaonice. Taj ispad nije spriječio mjesna srpska društva da prisustvuju proslavi: Crkveno pjevačko društvo *Javor-gusle* i Srpsku žensku prosvjetnu zadrugu. Večernji koncert zajedno su priredili HPD **Reljković** i *Javor-gusle* u Hrvatskoj čitaonici. (*Hrvatski list*, br. 219, 6. listopada 1925.)

Na arhitravu pročelja Hrvatske čitaonice je natpis: »HRVATSKA ČITAONICA PRIGODOM • MILJADUGODIŠNJICE • HRVATSKOG • KRALJEVSTVA«. Arhitrav podržavaju četiri stupa koji ostavljaju snažan dojam.

Priredila: Katarina Čeliković (katalog izložbe 1100. obljetnica Hrvatskoga Kraljevstva (925. – 2025.) – *Tragom milenijske proslave u Bačkoj i Srijemu*)

Prof. dr. sc. **Željko Bartulović**, redoviti profesor na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci

Postoji romantično i znanstveno tumačenje povijesti

*Ono što je najvažnije je što papa Ivan X. 925. godine upućuje pismo Tomislausu Rex Croatorum, kralju Hrvata * Formalno, moramo reći da je naziv Kraljevstvo Hrvatske i Dalmacije nastalo u doba Petra Krešimira IV. i kasnije Dmitra Zvonimira kojega je papa 1075. okrunio za kralja Hrvatske i Dalmacije * Malo je poznato i u Hrvatskoj i u Srbiji da postoji kip Kralja Tomislava u Skupštini Srbije*

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Prof. dr. sc. **Željko Bartulović** pročelnik je Katedre za povijest prava i države na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Radio je ili radi kao gostujući nastavnik na pravnim fakultetima u Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini. Autor je ili koautor četiri knjige i 50-ak znanstvenih radova, od kojih najveći broj u cijelosti ili dijelom obrađuje povijest države i prava prostora Hrvatske, bivše Jugoslavije i svijeta, od antike do kraja XX. stoljeća. Član je Društva braće hrvatskog zmaja koje je organiziralo proslave obljetnica Hrvatskog Kraljevstva i član Matice hrvatske.

Na XXIV. *Danima hrvatske knjige i riječi*, održanim u Subotici, govorio je o državno-pravnoj važnosti *Tomislava rexa Hrvata* u 10. stoljeću i 1.000 godina kasnije. S njim smo razgovarali o malo poznatim činjenicama vezanim uz prvoga kralja Hrvata, istraživanjima srednjovjekovne povijesti i simbolici kralja **Tomislava** danas.

► **Član ste Društva braće hrvatskog zmaja koje je prije sto godina bilo glavni organizator, uz Hrvatski sokol i Katoličku crkvu, proslave tisuću godina Hrvatskoga Kraljevstva diljem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, posebno na teritorijima gdje su nastanjeni Hrvati. Kako je nastalo i što radi ovo Društvo?**

DBHZ osnovano je 1906. godine. Osnovao ga je **Emilij Laszowski** s ciljem isticanja tradicije i simbolike smrti **Petra Zrinskog** i **Frana Krste Frankopana** u takozvanoj uroti, a zapravo pobuni protiv **Habsburgovaca**. Prije toga **Nikola Zrinski** je bio na čelu jedne takve inicijative i povezivao Hrvate i Mađare u tu jednu zajedničku političku struju protiv Habsburgovaca kojima se zamjeralo da nisu uradili sve da oslobode hrvatske i ugarske krajeve od vlasti Turaka. Nezadovoljni su se povezali, car **Leopold** je to otkrio i nakon procesa oni su smaknuti. Do 1918. Habsburgovci su tvrdili da su oni urotnici, zločinci, a mi ih trebamo nazivati pobunjenicima. Tako da je 1906. kao vid otpora protiv germanizacije i Habsburgova-

ca osnovano Društvo braće hrvatskog zmaja kojemu je sjedište u Zagrebu u kuli na Kamenitim vratima. Družba je djelovala do 1945. kada je odlukom tadašnjih vlasti bila ugašena, a obnovljena je 1990. godine. To je organizacija koja brine i čuva tradicije hrvatskoga naroda, osobito **Zrinskih** i **Frankopana**. To je simbol hrvatske državnosti i otpora Habsburgovcima, a kasnije su htjeli obilježiti i druge osobe i događaje iz hrvatske povijesti državnosti. Tako je nastala ideja o obilježavanju 1.000. obljetnice kralja, a fra **Mijo Čuić** je inicirao da se podigne crkva u Duvnu, današnjem Tomislavgradu 1917.

► **Što povijesne činjenice govore o tome tko je bio kralj Tomislav?**

On je bio rex, kralj Tomislav. O njemu postoji s jedne strane povijesna priča koja je nastala u XIX. stoljeću, koje je bilo romantično doba i kada se tako gledalo i na povijest kao i u književnosti, te su pisci na romantičan način bilježili ne samo hrvatsku, srpsku, već i povijest drugih europskih naroda. To je bilo takvo doba. S druge strane, postoji znanost, pristup koji istražuje kritički ono što možemo saznati. Tomislav je stoljećima bio praktično zaboravljen do istraživanja spisa 60-ih i 70-ih godina XIX. stoljeća **Ivana Kukuljevića Saksinskog**, koji je tada bio na čelu Arhiva u Zagrebu. Saksinski je pronašao ime Tomislava rexa i smatrao je da to treba istražiti i istaknuti u hrvatskoj povijesti. Naime, osim Zvonimira kao kralja, ostali hrvatski kraljevi bili su kroz stoljeća pomalo zaboravljeni. Onda su drugi hrvatski povjesničari **Vjekoslav Klaić** i **Tadijas Mičiglas** također istraživali kralja Tomislava i treba razumjeti političko okruženje tada. To je bilo doba borbe protiv germanizacije i mađarizacije i tvrdilo se da Hrvatska ima svoju državnost, državu i iskoristili su tu činjenicu – evo rex, kralj Tomislav, to je dokaz postojanja hrvatske državnosti. Ono što je najvažnije pri tome je što papa **Ivan X.** 925. godine upućuje pismo Tomislausu Rex Croatorum, kralju Hrvata. Međutim, tu je sad i pro-

- Dux Tamislaus (Toma Arhidakon u *Historia Salonitana*, XIII. st.), godine Gospodnje 914.,
- Papa Ivan X. „dragom sinu kralju Hrvata“ (*Tamisclao, regi Crouatorum*)
- Zaključci splitskog sabora 925. u bilješci ispred teksta bez navođenja imena: „*Tamisclaus rex Croatorum* | *Mihalj dux Chulmorum* (u *Historia Salonitana maior*):
- 4. Neka se crkveni posjedi... nikako ne predaju svjetovnim osobama

PRAVI

blem, a to mi povjesničari istražujemo. Ne spominje se kao kralj Hrvatske, dakle još nemamo tog pojma, rekli bi danas moderne države. Međutim, osim što papa, jedan vrlo važan međunarodni faktor naziva Tomislava kraljem, imamo dokaze i o postojanju onoga što mi danas smatramo standardima države, govori se i o granicama hrvatske. Bizantski car **Konstantin Porfirogenet** kaže da su zapadne hrvatske granice s one strane Učke, dakle obuhvaćaju trećinu Istre do Plomina, do Labina. Spominje i da su dalmatinski gradovi u vlasti Hrvatske, to je nepobitno. Sad možemo dvojiti dokle bi bile te granice, a on kaže na jugu do rijeke Cetine, e sad sjeverno dokle ide ta granica? Dakle, to bi bio prostor današnje Hercegovine, dijelovi današnje Bosne, a znamo da se spominje i biskupija u Sisku, ponuda da je preuzme **Grgur Ninski**, što bi značilo da je ta biskupija sigurno na prostoru te hrvatske države. Dakle, to je drugi kriterij. Spominje se i narod koji je izabrao Tomislava za kralja da je to bilo na nekom polju, kaže se polju Delminiuma pa se smatra da je to bilo Duvno. Dakle, tri kriterija za državnost imamo i još papa, važan međunarodni faktor, naziva ga rexom. Ali, s druge strane, riječ rex tada u germanskoj koncepciji i pogotovo oznaka rex Hrvata kada se tako spominje, označava vođu naroda koji obično vodi narod u ratovima. Ali to je više od ranijeg naziva dux, vojvoda, odnosno knez, koji se koristi za prethodne hrvatske vladare, što znači da papa jednim diplomatskim rječnikom nagovještava da je taj Tomislav viši u svome rangu i da hrvatska državnost raste, znači to je još jedno priznanje. A formalno moramo reći da je naziv Kraljevstvo Hrvatske i Dalmacije nastalo u doba **Petra Krešimira IV.** i kasnije **Dmitra Zvonimira** kojega je papa 1075. okrunio za kralja Hrvatske i Dalmacije i tada u XI. stoljeću možemo govoriti u punom značenju o kraljevstvu, a stotinjak godina ranije to je jedan prijelaz, Hrvatska jača kao država i traži svoje međunarodno priznanje.

► Što je još važno istaknuti za ovo razdoblje?

Istaknuo bih da s jedne strane postoji to jedno romantično tumačenje povijesti, mi učimo djecu nekakvim markerima, osnovnim stvarima i to je uobičajeno. Ne treba bježati od toga, ali znanstvenici moraju istražiti sve do detalja. Obično se kaže kako su Hrvati bili povezani s Katoličkom crkvom, papom, kako su uvijek bili na njevoj strani, kako je Hrvatska uvijek bila okrenuta Zapadu. Međutim, kada pogledamo povijest, **Branimira** i upravo Tomislava i kasnije vladare, Hrvatska je bila jedan most, prostor između Istoka i Zapada. Politika je pragmatizam, tu nema ideala, i Hrvatska i pomalo i njezini vladari u svojim odnosima uvijek su morali voditi računa o velikim silama. Male države uvijek moraju tako raditi pa i danas. S jedne strane postoji zapad, Franačka država, postoji papa, ali s druge strane je Bizant. I morate imati dobre odnose i s Bizantom. Tomislav je dobio na upravu dalmatinske gradove, rekli bi bizantsku Dalmaciju, pa od koga drugoga nego od Bizanta. A s druge strane, njega papa naziva rexom što je uspjeh, znači malo Istok, malo Zapad. Isto tako i kasnije Petar Krešimir i Dmitar Zvonimir priznanje dobivaju od Zapada, ali moraju voditi računa o Bizantu koji je tada bio jak. Također, i u Srbiji kraljevska titula, kraljevsko priznanje **Stefana Nemanje Prvočenog** 1217. došlo je prvo sa strane Zapada zato što mu je bilo lakše na Zapadu dobiti priznanje nego sa strane istoka, Bizanta i Carigradskog patrijarha.

► Od kada datiraju kontakti između Hrvata i Srba?

Konstantin Porfirogenet u X. stoljeću govori o Srbima i upravo je vezano uz kralja Tomislava. Bugarski car **Simeon** krenuo je na Srbe i porazio ih i župan **Zaharija** je utočište potražio kod Tomislava koji ga je primio u Hrvatskoj. To dokazuje dobar odnos između dvojice ljudi i jedne elite, ali vjerojatno i naroda. Nakon nekoliko godina, kada su Bugari bili poraženi, Srbi se pod vodstvom **Časlava** vraćaju u Srbiju i zato je Tomislav bio jako pri-

hvaćen i u doba Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca od tadašnjeg kralja **Aleksandra Karađorđevića**. On je isticao primjer te suradnje i koji je, da bi istaknuo kako je on ujedno i kralj Hrvata, podržao veliku proslavu 1925. godine, što je malo poznato danas. Također je on bio taj koji je preimenovao Duvno u Tomislavgrad. Tada je napravljen i kip kralja Tomislava u Zagrebu **Frangaša Mihanovića** simbolično od topova iz Prvog svjetskog rata kada je poražena Austro-Ugarska kako bi se pokazalo da se topovima kroz rat kovala zajednička država i suradnja

naroda. Zanimljivo je, međutim, da taj kip u Zagrebu nije postavljen ni u doba Kraljevine SHS, ni Kraljevine Jugoslavije, nisu ga htjeli postaviti ni Banovina Hrvatska 1939. ni tzv. NDH, već ga je postavila komunistička vlast 1947. s novim natpisom na postamentu. Napisali su da je kralj Tomislav simbol bratstva i jedinstva hrvatskog i srpskog naroda dok danas Hrvatska obilježava 1.100. godina Hrvatskog Kraljevstva u jednom drugom smislu. Također je malo poznato i u Hrvatskoj i u Srbiji da postoji kip kralja Tomislava u Skupštini nekadašnje Jugoslavije, odnosno

Skupštini Srbije. Kip je napravio Hrvat **Vanja Radauš** i može se vidjeti i danas u predvorju, jer je Kralj Aleksandar za rodonačelnika dinastije stavio **Karađorđa**, za srpsku državu stavljen je **Stefan Dušan**, za Slovence je stavljen Kocelj, a za Hrvate kralj Tomislav.

► **To su dakle najstariji kontakti koji su bili zabilježeni od strane jednog neutralnog, visoko rangiranog promatrača iz Bizanta. Kakvi su bili kontakti kasnije tijekom povijesti? Je li bilo konflikata između Hrvata i Srba?**

Konflikata uglavnom nije bilo. Prostor gdje su se ti utjecaji presijecali, ranije u srednjem vijeku, bio je prostor Bosne. Pa imate priču čija bi bila Bosna. Imate s jedne strane srpske vladare koji vladaju na dijelovima srednjovjekovne Bosne, imate Hrvate narodne vladare koji vladaju nekim dijelovima Bosne, mađarske vladare iz obitelji **Arpadovića-Anžuvina**, **Matijaša Korvina** koji vladaju nekim dijelovima Bosne, znači osobito onda kada je Bosna bila slaba i kada nije imala svoju državnost. Ali postojala su i vremena kada je Bosna u doba **Kotromanića**, osobito **Tvrtka**, imala svoju državnost. Vode se i danas sporovi oko Tvrtkovih spomenika, tko bi ih trebao podizati, a zapravo trebali bi svi. Svi se mogu pozivati na tu tradiciju jer je Tvrtko bio kraljem i primorskih krajeva Hrvatske, bio je okrunjen dvostrukom krunom jer je tvrdio da ima pravo kraljevske vlasti i nad dijelovima Srbije. Tu je ključno da ljudi mogu tražiti neki dobar primjer, a mogu izvući i jako loše zaključke iz događaja tijekom povijesti. U to doba granice su se mijenjale, nije bilo kao danas, ratovi su bili česti, međutim tih ratova između Hrvata i Srba nije bilo, pa su čak bile i te neke dinastičke veze kada se za vrijeme despotovine jedna članica obitelji Frankopana udala za despota srpskoga, a imamo i suprotan primjer da se žena iz obitelji Nemanjića cara Dušana udala za hrvatskog bana iz roda bribirskih knezova, kasnije i Zrinjskih.

► **Kojim područjem povijesti prava ste se najviše bavili?**

Obično ljudi kažu da se treba baviti jednim područjem, međutim moj magisterij ima za temu privatno pravo u srednjovjekovnom pravu, a moj doktorat je »Rijeka Sušak od 1919. do 1947.«. To je potpuno nova povijest i riječ je o državno-pravnoj i međunarodnopravnoj povijesti. Što se tiče gradova, istražujem i statute pojedinih gradova ali nisam propustio obraditi ni neke segmente povijesti Srba tako da sam napisao rad koji upućuje na probleme statusa Srba u habsburškim zemljama, privilegije koje su Habsburgovci davali Srbima na prostoru Hrvatske i Ugarske, a za Pravni fakultet u Novom Sadu održao sam jedno online predavanje o vezama između Primorja i Rijeke i prostora Vojvodine, odnosno Novog Sada. Naime, habsburška politika u XVIII. stoljeću inzistirala je na stvaranju jednog ekonomskog, prometnog pove-

zivanja Vojvodine i tada novoosnovanog grada, 1748. godine, Novog Sada, a tu su i Subotica i Sombor koji su trebali kao jedna žitnica tzv. žitnim putem izvoziti svoje proizvode, prvo rijekama, dok su rijeke bile prometni putovi Dunavom, Savom pa Kupom, a dalje preko Rijeke morskim putem. U drugoj polovici XIX. stoljeća umjesto rijeka imamo željeznice. Dakle, postoji jedna prirodna veza koja se nastavila i u Jugoslaviji i prije nekoliko dana čitao sam da Srbija ima jednu inicijativu da se prometno ponovno poveže, što je odlično, upravo s lukama Kopar, Rijeka i Trst, i to je upravo onaj primjer kako bi povezivanje i suradnja trebali ići.

► **Objavili ste dosta radova i na temu pravne povijesti gradova. U Hrvatskoj su bili brojni gradovi u srednjem vijeku, kako je to izgledalo u Srbiji?**

Ako gledamo srednjovjekovnu Srbiju na Istoku u Bizantu, jer Srbija djeluje pod jednom bizantskom tradicijom, ne postoji organizacija samouprave gradova u takvom obliku kao što postoji na prostoru Jadrana gdje je utjecaj Mediterana, što je nešto drugačije. Ali u Srbiji postoji pravna tradicija, Nomokanon svetoga Save, Krmčija i onda kada je Dušan postao car imamo Dušanov zakonik. Prema tome, takvu tradiciju gradske samouprave nemamo ali jednu izvrsnu tradiciju, europski važnu tradiciju, srpskog srednjovjekovnog prava imamo. Tradicija gradova nastaje pak u onim prostorima današnje Srbije koji su bili na prostoru Habsburške monarhije, prostor današnje Vojvodine, Novi Sad, Subotica, Sombor. Subotica je bila, ne zaboravimo, uz Beograd i Zagreb, treće najviše organizirano administrativno naselje u novoj državi nakon 1918. A što se tiče tradicije Srbije, srpska pravna tradicija je nakon što je 1804. **Napoleon** donio svoj građanski zakon ili francuski koji je i danas na snazi, pa je Habsburška monarhija donijela austrijski građanski zakon 1811. Nakon toga imamo švicarski, a četvrta zemlja u Europi koja je donijela građanski zakon bila je Knjaževina Srbija 1844. To je jedan zakon izuzetne kvalitete koji je utemeljen na segmentima austrijskog zakona, ali pokazuje i neke specifičnosti koje su odraz srpskih tradicija.

► **Što nam to govori o pravnim tradicijama Hrvatske i Srbije?**

Danas se raspravlja trebamo li svi biti Europljani, zaboraviti svoje nacije te se uklopiti u jednu Europu. S druge strane su oni koji kažu – mi nećemo u Europu, mi samo želimo našu naciju, našu tradiciju. Međutim, dokumenti i preporuke Vijeća Europe iz 1980-ih daju odgovor na to. Oni kažu najvažniji predmet u školama od osnovnih preko srednjih škola pa do fakulteta je povijest. Zašto? Zato što se kroz nju može stvarati europski identitet. Ali su poštteni pa kažu – pri tome 50 posto učimo o nacionalnoj povijesti, a 50 posto učimo o Europi. Danas se kaže da se traži u tim tradicijama koliko smo i mi nekada u prošlosti bili uklopljeni u Europu. Srbija je bila malo više uklopljena, najprije u Bizant, međutim kasnije dolazi do dodira sa Zapadom. Hrvatska je bila više uklopljena u tradicije Mediterana, prema Veneciji, prema Austriji i bila je 900 godina u državnoj vezi s Mađarskom. Prema

tome, to su naši dokazi da su naši narodi dio europske tradicije, ali opet imamo i svoju tradiciju.

► **Ako sada promatramo da se danas slavi 1.100. godišnjica kralja Tomislava i Hrvatskog Kraljevstva, kako se može odgovoriti na pitanje – od kada postoji država Hrvatska?**

Neki kažu hrvatska država postoji od 1990.-91. To nije lijepo jer onda zaboravljamo da je također i prije bilo nečega. Krenimo prvi korak unazad u doba Socijalističke Federativne Jugoslavije. Nepobitno je da postoji Republika Hrvatska pa i Republika Srbija, i tu treba znati da svaki federalni Ustav od 1946. pa 1963. ne samo onaj od 1974. i republički ustavi iz 1946., 1947., 1963. i 1974. izričito navode da su republike države kao što to navode i republički ustavi, iako se u tim nesretnim 90-im pokušavalo dokazivati suprotno. Ali i međunarodna komisija je rekla svoje i ja stojim na tome da imamo svoju državnost, i Srbija i Hrvatska i u vrijeme socijalizma. Što se tiče državnosti od 1918. pa do 1945. doba Kraljevina SHS i Jugoslavije, iako su ukinute državne jedinice i kralj Aleksandar je kralj Srba, Hrvata i Slovenaca, znači i tu postoji neka državnost. Što se tiče srpske državnosti u XIX. vijeku, Srbija ostvaruje razne stupnjeve samouprave i državnosti, što je isto, od 1804. prvog ustanka, 1813. drugog ustanka, postupnog jačanja samouprave i međunarodnog priznanja 1878. Hrvatska je pod Habsburgovcima svojom voljom. Na cetinskim saborima sabor je izričito donio odluku da prihvata **Ferdinanda Habsburškog** za hrvatskog kralja. Slavonski sabor donio je odluku da prihvataju **Ivana Zapolju** za kralja, ali se to kasnije izmijenilo. I tada hrvatska državnost postoji jer nismo osvojeni nego smo svojom odlukom ušli u državnu zajednicu kao i 1918. iako to neki ne bi htjeli prihvatiti. Istina, bilo je neke pravne nejasnoće ali bilo je tako. U razdoblju od 1526. do 1918. Hrvatska je u okviru Habsburške monarhije, pri čemu hrvatski ustav ističe da je od 1712. godine Hrvatski sabor donio Pragmatičku sankciju gdje je svojom voljom dao pravo ženskoj lozi Habsburgovaca da bude na hrvatskom prijestolju. Točno je da car nije to potvrdio, međutim kada je donijeta mađarska pragmatična sankcija 1723. godine, Mađari od 1712. do 1723. nikada Hrvatima nisu rekli – ne, vi nemate pravo odlučiti sami o sebi i donijeti sankciju, niti je to Beč rekao. Dakle, Hrvatsku nitko nije prozivao, imali su pravo izabrati vladara, a tko imati pravo izabrati vladara? Pa država. Ona može odrediti tko će biti na čelu države. Od 1102. godine Hrvati su izgubili samostalnu državu, ali su prema nekakvom nesačuvanom dogovoru s **Kolomanom**, Pakta konventa, očito sačuvali posebnost – vidi se različitost poreza, pravo kovanja novca hrvatskog bana što simbolizirala državnost, različite naknade za kaznena djela prema hrvatskom plemstvu koje vrijedi dvostruko manje nego za mađarsko plemstvo, koristi se i poseban pojam Kraljevina Hrvatske i Dalmacije pa se pojavljuje i Kraljevina Slavonija. To je od 1102. pa do 1526. A prije toga mi obilježavamo kralja Tomislava od 925. što je postupak priznavanja, a kraljevstvo postoji sa sigurnošću sredinom XI. stoljeća.

Pravni okvir dobar, problem implementacija

»U svojim nadzorima uvjerio sam se da su sve lokalne samouprave voljne primijeniti zakonsku obvezu službene uporabe jezika i pisma, ali kao razlog zašto to ne čine navode to što nemaju kadrove i sredstva«, kazao je Adrian Borka

Propisi koji se tiču službene uporabe manjinskih jezika i pisma su dobri, ali je problem spora implementacija, rečeno je u utorak, 4. studenoga, u Novom Sadu na okruglom stolu »Od propisa do prakse: kako osigurati primjenu i funkcioniranje manjinskih jezika«. Kada je riječ o medijima koji informiraju na jezicima nacionalnih manjina, problem je što Pokrajina financira samo tiskane medije.

Kadrovi i sredstva izgovor ili pravi razlog?

Kako je kazao samostalni savjetnik za inspekcijski nadzor za službenu uporabu jezika i pisma Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice **Adrian Borka**, rijetko koja lokalna samouprava u Vojvodini ima mogućnost u cijelosti ispratiti zakonsku obvezu službene uporabe jezika i pisma.

»Službena uporaba jezika pravo je koje nacionalne manjine imaju od rođenja, odnosno od upisa djece u matičnu knjigu rođenih, mogućnosti da se manjinski jezik koristi u raznim upravnim, parničnim, kaznenim postupcima, mogućnosti upisa u nastavu na jezicima nacionalnih manjina. Službena uporaba jezika podrazumijeva i ploče s nazivima mjesta na jezicima nacionalnih manjina, ispisivanje naziva ulica i trgova na jezicima nacionalnih manjina, natpise na institucijama«, kazao je Borka i dodao da je pravni okvir dobar, ali implementacija je ono što stvara probleme.

Borka je kazao da su u Vojvodini rijetke lokalne samouprave koje u potpunosti poštuju obvezu službene uporabe jezika i pisma. Kao pozitivan primjer naveo je pokrajinsku administraciju koja ima 30 prevoditelja.

»Mislim da još samo u Subotici postoje stalno zaposleni prevoditelji za jezike koji su u službenoj uporabi. U svojim nadzorima uvjerio sam se da su sve lokalne samouprave voljne primijeniti zakonsku obvezu službene uporabe jezika i pisma, ali kao razlog zašto to ne čine navode to što nemaju kadrove i sredstva«, kazao je Borka i naveo da Pokrajina svake godine raspisuje natječaj za provođenje službene uporabe jezika i pisma i da je za te namjene ove godine izdvojeno 20 milijuna dinara.

On je podsjetio da su nekada na Pravnom fakultetu postojali lektorati na nekoliko manjinskih jezika na kojima su pravnici koji će raditi u upravi i pravosuđu učili pravnu terminologiju na manjinskim jezicima. Ta dobra praksa ukinuta je 90-ih godina.

»Ideja je sada da se na državnim fakultetima otvore lektorati na manjinskim jezicima koji bi omogućili da radnici u pokrajinskoj administraciji i lokalnim samoupravama svladaju pravnu terminologiju na manjinskim jezicima«, kazao je Borka.

Inspekcijski nadzor službene uporabe jezika i pisma provodi se na osnovu godišnjih planova i godišnje bude 10 do 12 planiranih nadzora.

»Kada smo prije sedam ili osam godina poslali upitnike lokalnim samoupravama o tome imaju li potrebu za prevoditeljima na jezicima nacionalnih manjina, zaključak iz svih 45 lokalnih samouprava bio je da oni za prevoditeljima nemaju potrebe zbog toga što im se građani uglavnom obraćaju na srpskom jeziku. Ali, s druge strane, ako jedna općina osigurava uvjete, onda će i građani koristiti tu mogućnost. Sigurno da neki građanin neće tražiti upravni postupak na rusinskom jeziku ako zna da u općini gdje je taj jezik u službenoj uporabi nema mogućnosti da se postupak provede na tom jeziku i odlučuje se za srpski jezik jer zna da će tako brže završiti svoj postupak«, kazao je Borka.

»Po prijavama i predstavkama imamo i izvanredne nadzore i takvih nadzora godišnje bude od pet do sedam. Prijave mogu podnijeti i građani i one mogu biti i anonimne. Kada utvrdimo nepravilnosti, imamo kontrolni nadzor, donosimo Rješenje, a ako se ni to ne ispoštu-

je podnosimo zahtjev za prekršajni postupak», kazao je Borka.

»Ne postoji podatak o tome koliko ljudi koji rade u lokalnim samoupravama znaju jezik nacionalnih manjina koje su dominantne u lokalnoj zajednici. Jedna od bolnih točaka su financije kako bi se mogla ostvariti prava koje garantira zakon«, kazao je direktor Centra za regionalizam **Aleksandar Popov**.

Kao pozitivan primjer članica Komiteta Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima Vijeća Europe dr. sc. **Ljudmila Popović** istaknula je općine Kula i Kanjiža, koje su jedine lokalne samouprave koje su na lokalnu usvojile Europsku povelju o manjinskim i regionalnim jezicima.

»Uloga predstavnika vlasti na ovakvim skupovima je da više slušaju, kako bi realnije mogli sagledati postoje li izazovi, ako postoje koji su, za koji od jezika, gdje se u području službene uporabe jezika i pisma pojavljuju. Kada je riječ o normativnim okvirima i politikama koje kreira i provodi Pokrajinska vlada, možemo biti zadovoljni. Izazova, koje donosi s jedne strane digitalizacija i drugi netradicionalni kanali komunikacije, a s druge strane primjena propisa u jedinicama lokalnih samouprava, ima«, kazao je potpredsjednik Pokrajinske vlade **Tomislav Žigmanov** i dodao da postoji prostor za poboljšanje primjene službene uporabe jezika i pisma na teritoriju Vojvodine.

NIU traže proširenje financiranja

U drugom dijelu okruglog stola govorilo se o medijima i obrazovanju na jezicima nacionalnih manjina.

»U manjinskim redakcijama RTV došlo je do smanjenja broja zaposlenih, što otežava rad. Težimo zato ka

tome da novinari i urednici u manjinskim redakcijama rade sve i uspjeli smo pokrenuti šest novih emisija na nekoliko jezika«, kazala je urednica Drugog programa RTV Vojvodine **Andrea Juhász** i podsjetila da se na Drugom programu RTV Vojvodine program emitira na 14 jezika.

Ravnatelj NIU *Ruske slovo* **Boris Varga** istaknuo je problem financiranja novih medija na jezicima nacionalnih manjina.

»Važni su dokumenti, drugi korak je njihova kvalitetna implementacija. Dakle, ne samo da imamo pravo na medije na jezicima nacionalnih manjina već je važno i da su ti mediji profesionalni i slobodni. Misija NIU *Ruske slovo* je uvođenje etičkog standarda u manjinske medije. Isto tako, važno nam je da Pokrajina osim tiskanih medija financira i medijske sadržaje u elektronskoj formi, ali ne na štetu tiskanih medija. U ugovorima koje potpisuju novinsko-izdavačke ustanove nema online informiranja«, kazao je Varga.

Kako je naveo, društvene mreže i portali preuzimaju značajnu ulogu informiranja i zajednička borba novinsko-izdavačkih ustanova je da se pokriva i financiranje i online medija kao javnog interesa.

U Vojvodini je 10 jezika u službenoj uporabi, od čega je šest na razini Pokrajine, a ostali su na razini lokalnih samouprava ili naseljenih mjesta. U ostatku Srbije četiri nacionalne manjine imaju pravo na službenu uporabu jezika i pisma. Na teritoriju cijele Srbije 11 jezika je u službenoj uporabi u 42 lokalne samouprave i 49 mjesta.

Okrugli stol »Od propisa do prakse: kako osigurati primjenu i funkcioniranje manjinskih jezika« organiziralo je Društvo za ukrajinski jezik, književnost i kulturu *Prosvita*, a u povodu Dana ukrajinskog jezika i pismenosti.

Z. V.

Hrvatska riječ i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata na Sajmu knjiga u Beogradu

Od suvremene poezije do etnoloških istraživanja

NIU Hrvatska riječ predstavila je zbirku pjesama *U grlu jato tica stoji*, Nele Skenderović, a ZKVH znanstvenu monografiju *Bunjevačke kraljice: Duhovski običaj bunjevačkih Hrvata*, Milane Černelić i Tamare Štricki Seg

Predstavivši svoja novija izdanja, NIU *Hrvatska riječ* i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata sudjelovali su i ove godine na najvećoj regionalnoj manifestaciji posvećenoj knjizi – Međunarodnom sajmu knjiga u Beogradu. Nastup dvaju nakladnika hrvatske manjine održan je u organizaciji i na štandu Pokrajinskog tajništva za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice.

U grlu jato tica stoji

NIU *Hrvatska riječ* predstavila je zbirku pjesama *U grlu jato tica stoji* Nele Skenderović iz Subotice. Osim autrice, o knjizi su govorili članica Nakladničkog vijeća NIU *Hrvatska riječ* Ana Gaković i koordinator naklade Davor Bašić Palković.

sti Nevena Baštovanović koja je knjigu i uredila. Kako je na predstavljanju istaknuto, Nelina poezija je refleksivna i progovara univerzalnim temama poput ljubavi, slobode, nadanja, duhovnosti... U knjizi su mjesto našle i pjesme koje su izvođene na glazbenim festivalima i kulturnim manifestacijama Hrvata u Subotici (*Metniću muškatle u pendžer, Modre zore, Ples za misečinu, svilu i zvečke, Piškota*). Dio zbirke čine stihovi duhovne lirike koji dolaze iz, kako je istaknuto, autoričina kršćanskog svjetonazora.

»Skenderović se neskriveno 'napaja' na izvorima tradicijskog, ali kreirajući autentični pjesnički univerzum suvremenog senzibiliteta. Glede forme, njezine pjesme variraju, od dužih do kraćih, a posebno je zanimljiv dio u kojem se okušava u formi poezije u prozi«, kazao je Bašić Palković.

Jezik, motivi, poetika

Skenderović piše na hrvatskom književnom standardu ali i na bunjevačkoj ikavici čime daje svoj doprinos tradiciji dijalektalnog pjesništva bačkih Hrvata.

Po riječima autorice, inspiraciju i motive, jezik i poetiku kojom knjiga odiše, upila je odrastanjem u bačkoj ravni.

»Za svaku pjesmu koju sam napisala imala sam nekakav unutarnji poriv, potrebu, nešto što sam morala izraziti na neki način, a ovo je bio možda jedini mogući tada, nisam to znala na drugi način. Svaka je imala neko osjećanje, doticaj s onim što me okružuje, što me dodirulo i negdje izazvalo, trag koji sam morala nekako uobličiti«, kazala je Skenderović.

Kada je riječ o svojevrsnim uzorima, spomenula je poeziju hrvatskih književnika iz Subotice koji su objavljivali u subotičkom časopisu *Rukovet* poput Lazara Franciškovića, Vojislava Sekelja i Lazara Merkovića.

U ime NIU *Hrvatska riječ* uzvanike i goste na početku promocije pozdravila je ravnateljica Karolina Bašić. U svom govoru istaknula je da ustanova ove godine obilježava 20 godina nakladničke djelatnosti, tijekom kojih je objavljeno 84 naslova.

Nela Skenderović dugogodišnja je akterica kulturnoga života vojvođanskih Hrvata, kojem je pridonosila ponajviše u području glazbe, ali i kroz rad u različitim medijima.

U grlu jato tica stoji njezin je književni prvijenac u kojem je sabrano čak četiri desetljeća njezina iskušavanja u poeziji. Da pjesme sakupi na jednom mjestu i rukopis objavi potaknula ju je pjesnikinja i profesorica književno-

»Svaka knjiga koju objavimo svjedočanstvo je o kulturnoj upornosti naše zajednice da sačuvamo hrvatski jezik i identitet koji je teško čuvati u današnje vrijeme i sadašnjim okolnostima«, istaknula je Bašić te se zahvalila autorima, suradnicima i institucijama koji podupiru rad ustanove.

Bunjevačke kraljice

ZKVH je predstavio znanstvenu monografiju *Bunjevačke kraljice: Duhovski običaj bunjevačkih Hrvata*. Knjiga je rezultat zajedničkog rada dviju autorica: prof. dr. sc. **Milane Černelić**, koja je autorica etnološkog dijela i **Tamare Štricki Seg**, koja je potpisnica etnomuzikološkog i koreološkog istraživanja, dok je urednički posao vodila **Katarina Čeliković**.

»Etnološki dio monografije donosi cjelovit i znanstveno utemeljen prikaz jednog živog običaja, od njegovih ranih zapisa do današnjih interpretacija. Riječ je o istraživanju koje istodobno bilježi i tumači, čuva i objašnjava. Svojim preciznim istraživanjem i analitičkim pristupom, rad prof. dr. sc. Černelić postavlja čvrste temelje za buduća proučavanja nematerijalne kulturne baštine Hrvata u Bačkoj i šire«, rekla je stručna suradnica u ZKVH-u **Senka Davčik**.

O knjizi je govorila i jedna od autorica Tamara Štricki Seg:

»*Kraljice* su prema dostupnim podacima uvijek bile, a i danas su prisutne kako bi zabavile sve generacije, na sebi svojstven način. Bez obzira na utjecaj kršćanstva i Crkve, i na to što *kraljice* danas nose vrstu simbolike nacionalnog identiteta, strukturalno-formalne odlike ophoda su, moglo bi se reći, održale izvornu ideju pospješivanja plod-

nosti imitativnom magijom. Ova ideja najbolje se uočava prilikom analize glazbenih primjera i primjera plesnih obrazaca, na svim razinama; u glazbi su to morfološki i melodijski, a u plesu motivi ljuljanja. Ovaj rad ostavlja mogućnost za nastavak istraživanja i proučavanja ophođenja *kraljica*, ne samo kod ovdje istraženih bunjevačkih zajednica, nego i drugih nacionalnih zajednica budući da djeca različitih nacionalnosti sudjeluju u crkvenom životu pa tako i u duhovskom ophodu *kraljica*«.

Nematerijalna baština

Urednica Katarina Čeliković ukazala je kako knjiga, među ostalim, sadržava i QR kodove koji čitatelja

vode do notnog materijala te audio i video zapisa vezanih uz ovaj običaj. Ističući značaj istraživanja i prezentacije nematerijalne kulturne baštine, podsjetila je i na katalog *Živa baština* koji prikazuje 29 elemenata nematerijalne baštine Hrvata u Srbiji.

V. d. ravnatelja ZKVH-a **Josip Bako** istaknuo je suradnički karakter ove knjige, gdje su obje autorice vanjske suradnice Zavoda. U tom kontekstu, pozvao je potencijalne suradnike da pišu i istražuju na teme nematerijalne i materijalne baštine, »jer jedino na taj način možemo odgovoriti na veličinu izazova i količinu posla koji je pred nama«.

Ovogodišnji, 68. međunarodni sajam knjiga u Beogradu održan je od 25. listopada do 2. studenoga pod sloganom *Tvoja nova priča*. Sudjelovalo je više od 400 izlagača iz petnaest zemalja. Nekoliko većih nakladnika iz Srbije (*Clio*, *Geopoetika*, *Arhipelag*, *Makart...*) bojkotiralo je ovu manifestaciju.

H. R.

Šaranje mržnje

Ružne, primitivne, opasne i zle devedesete na velika vrata vraćaju nam se ovih dana. Ambijent za takvu atmosferu podgrijavan je posljednjih trinaest godina u skupštinama i preko medija, gajenjem i njegovanjem govora mržnje i ksenofobije, a plodovi su već punih godinu dana vidljivi kroz targetiranje, premlaćivanja i uhićenje onih koji se tomu suprotstavljaju.

U jedan od takvih plodova spada svakako i prošlotjedni (29. listopada) slučaj koji se dogodio u subotičkoj Ulici Henryka Sienkiewicza u kojoj su za sada nepoznate osobe naružile fasadu jedne kuće crvenom bojom. Na snimci, koju je na svom Facebook profilu podijelio pokrajinski zastupnik Stranke slobode i pravde **Róbert Sebők**, lijepo se vidi broj onih koji su tu nepodopštinu počinili, ali – što zbog udaljenosti, što zbog karakterističnog maskiranja ili skrivanja – ne i lica. Riječ je, dakle, o četverici mladića, od kojih jedan ima ulogu »stražara« dok ostala trojica obavljaju »posao«.

Kuća na kojoj su počinitelji ostavili svoj crveni trag vlasništvo je našeg sugrađanina **Miroslava Evetovića**, koji je na društvenim mrežama poznat po ostrim kritikama vlasti, prije svega aktualne lokalne koalicije. Miroslav Evetović za *Hrvatsku riječ* kaže da je slučaj, čim je primijetio, odmah prijavio policiji, koja je ubrzo i došla. Zbog zanimljivosti kako se odvijala komunikacija među njima nećemo ju prepričavati, nego ćemo navesti riječi oštećenog:

»Policija je bila te večeri. Nakon pola sata su se dovukli dva lika, jedan se preziva Horvat i ono 'da-da-da, dobro bi bilo da ovo operete jer ovo će se brzo osušiti. Kažem im 'uđite unutra, hoćemo li napraviti neki dokument, hoćete li uzeti podatke ili znate moje ime i prezime?'. 'Pa, dobro, dajte osobnu iskaznicu. Znate, kolega radi na očevidu, obavijestit će ga ovaj iz 192. A imate jako lijepu kuću!

Gdje ste vi radili, otkuda Vama novac za ovakvu kuću?' 'Kakve veze ima to s onim što se vani dogodilo?' 'Pa, ne, pitam... jako Vam je lijepa kuća.' 'Imam 70 godina, valjda je i red da stanujem u normalnoj kući, ne znam u čemu Vi stanujete. Nije ovo ništa ekstra, ovo je jedna obična građanska kuća: dva kera i dva odrasla bića – muž i žena.' 'Pa, dobro-dobro. Mi idemo sada da ne smetamo. A koliko je šteta po Vama?' Ja kažem da ne mogu procijeniti jer treba doći čovjek koji se u to razumije, ali me je fasada stajala skoro dvije tisuće eura. 'Dvije tisuće eura ha-ha-ha!' Ja kažem: 'Dobro, ako je Vama to smiješno, onda hvala, doviđenja'. I to bi bilo to. Dakle, nitko se nije javio, nitko, nitko. Tu i tamo se netko javi od susjeda i to mi je drago jer vidim da su ljudi užasnuti«.

Kao što kaže stara izreka: riječ govori više od tisuću slika. I svaka nova je suvišna.

Ali, ima još nešto slično što se dogodilo protekloga tjedna: na Paliću je osvanuo grafit s porukom »Smrt Mađarima« i to je ono što se povezuje ova dva slučaja. U jednom su počinitelji odabrali jednu kuću i ljude koji žive u njoj da razmišljaju o simbolici crvene boje, u drugom je navedena jedna kompletna nacija bez potrebe za nagađanjem što ta poruka znači. Zajednička u oba slučaja je i činjenica što su počinitelji nepoznati, a dijalog između Miroslava Evetovića i policije najplastičniji je opis njihovog odnosa spram »šaranja mržnje«, odnosno izravnih ili neizravnih prijetnji smrću pojedincu ili cijeloj grupi ljudi.

Ubrojimo li ovdje i murale **Ratku Mladiću** po zidovima subotičkih fasada, ono što se ovih dana događa studentima, **Vladimiru Štimcu**, **Miši Bačulovu**, **Milomiru Jaćimoviću** i posebno **Dijani Hrka**, kojoj se neljudi ogavnim stihovima muzikom bestijalno rugaju iz ćacilenda, na najočitiiji način uvjeravamo se u to koliko je policiji stalo do uređenog građanskog društva u kojem žive ravnopravni građani i na čijoj je ona strani.

Slike kakvim ovih dana svjedočimo u našem gradu i cijeloj državi u dlaku su iste onima iz tridesetih godina prošloga stoljeća u Njemačkoj kada su na kuće Židova farbali Davidovu zvijezdu ili pak riječ »Juden«. A to je samo na korak od njihova paljenja ili pak upadanja u njih i odvođenja ljudi koji u njima žive.

Stoga je onima, koji su na bedževima studentskog i građanskog prosvjeda, uz sliku *Imlekove* »kravice«, sažeti u sintagmu »Neutralni – 0% časti«, možda najbolja po(r)uka priča **Nikole Žigmula** iz rumunjskog mjesta Nermid, objavljena u bajkama **Balinta Vujkova**: »zlo je dobro, a dobro je zlo«. Kaže prurušeni đavao o vremenu koje je bilo. I koje živimo.

Z. R.

Program prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije

Obnova vrtića *Marija Petković – Sunčica*

Zahvaljujući programu prekogranične suradnje između Hrvatske i Srbije za 2025. godinu, koji se realizira putem Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije Republike Hrvatske, u dječjem vrtiću *Marija Petković – Sunčica* osigurana su sredstva za potrebne radove, odnosno obnovu u samom objektu.

Vrtić *Marija Petković – Sunčica* nalazi se u vlasništvu, a dio i pod samim krovom samostana sestara Družbe Kćeri milosrđa TSR sv. Franje u Subotici. Tako su sestre ove Družbe skupa s partnerom – Gradom Valpovom, osigurale potrebna sredstva za izvođenje potrebnih radova zahvaljujući projektu pod nazivom »Ulaganjem u obrazovanje najmlađih ulažemo u budućnost«.

Po riječima ekonome samostana Družbe Kćeri milosrđa u Subotici s. **Silvane Milan**, sve aktivnosti tijekom projekta bile su usmjerene ka sigurnosti djece, higijenskim uvjetima i funkcionalnosti prostora u kom se odvija predškolski program.

»Imamo divnu suradnju s našim partnerima iz Valpova, te smo imali prilike i susretati se i bolje upoznati i uvidjeti međusobne potrebe. Sve faze skupa smo planirali, radili i pratili, jasno uz propisana pravila. Vrtić je mjesto gdje se svaki dan boravi i budući da nam je stalo, da je to prije svega za djecu sigurno, a onda i sve drugo, u objektu smo izvršili adaptaciju prostora. Tako su radovi obuhvatili demontažu postojećeg poda, izolaciju, betonsku podlogu, postavljanje novog parketa, brušenje i lakiranje na 150 m². Uz to, postavili smo i branike za radijatore, postavljena je instalacija video nadzora i sustava alarma te je urađena i zamjena dotrajalih instalacija«, pojašnjava s. Milan.

Kako je s. Silvana navela, za provedbu ovih radova utrošeno je 26.000 eura koji su osigurani putem prekograničnog projekta. Radovi su započeli u srpnju ove godine i trajali su tri mjeseca, a nakon toga obnovljeni i sada siguran prostor odmah su ispunili mališani.

Vrtić *Marija Petković – Sunčica* otvoren je još 2001. godine i to je prvi vrtić koji je počeo raditi na hrvatskom jeziku u Srbiji, te ima vjerski (katolički) odgoj, a uz to se u njemu radi po programu Marije Montessori. Prošle godine je u istom dvorištu, uz ovaj, otvoren još jedan novi objekt namijenjen jaslenom uzrastu djece. Tako su ovim projektom, kada je u pitanju nadzor i alarm, obuhvaćena oba objekta, a sigurnost djece i uposlenika je podignuta na najviši nivo.

Ž. V.

Hrvatske županije stipendiraju učenike i studente u Srbiji

Zahvaljujući potpori triju županija iz Hrvatske, ukupno šest učenika i šest studenata dobilo je stipendije. Riječ je o jednokratnim potporama – učenička iznosi 600 eura, dok je studentska 1.200 eura.

»Na redu nam je još jedna potpora u obrazovanju. Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** potpisala je ugovore s Krapinsko-zagorskom županijom, odnosno županom **Željkom Kolarom**, Bjelovarsko-bilogorskom koju predstavlja župan **Marko Marušić** i Virovitičko-podravskom županijom, županom **Igorom Androvićem**. Oni su

osigurali sredstva za stipendije, dakle svaka županija je dala po dvije srednjoškolske i dvije studentske stipendije. Potporu smo predstavili na našim redovitim sastancima Koordinacije gdje su uključeni elektori, predstavnici udruga, Crkve i drugi aktivisti iz zajednice, koji su predložili ove mlade ljude, što je HNV odobrilo. Dobivanju stipendija prethodili su dogovori i pregovori, te je ovo je pozitivan primjer te potpore«, pojasnila je predsjednica Odbora za obrazovanje u HNV-u **Nataša Francuz**.

M. V.

Kraj jednog projekta, početak novih formata

Do sada je u novom studiju snimljeno desetak emisija podcasta Matica te pet epizoda Hrvatske riči iz Vojvodine. U sklopu projekta otvoren je i YouTube kanal TV studija Matica, na kojem su dostupne sve emisije, a sadržaji se emitiraju i na Plavoj vinkovačkoj televiziji u nekoliko termina

Na završnoj konferenciji prekograničnog projekta »Inovativni i informativni medijski sadržaji TV studija Matica« u Subotici u srijedu su predstavljani rezultati i planovi za daljnji razvoj medijskih sadržaja na hrvatskom jeziku. Riječ je o nastavku projekta koji se provodi u okviru Programa prekogranične suradnje Hrvatska – Srbija Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU, a partneri su NIU *Hrvatska riječ* i *Plava vinkovačka televizija*.

Ravnateljica NIU *Hrvatska riječ* **Karolina Bašić** istaknula je kako nastavak projekta potvrđuje uspješnost dosadašnjeg rada i povjerenje Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije.

»Svaki euro namjenski smo utrošili i uspješno realizirali prekogranični projekt, gdje su bili uključeni građevinski radovi, opremanje namještajem i kupovina dijela studijske opreme; ove godine, nabavili smo svu opremu koja je nedostajala«, rekla je Bašić.

Ukupna vrijednost investicije u TV studio *Matici* iznosi 176.000 eura, a projekt je financiran kroz dvije faze – u 2024. i 2025. godini.

Jedan od važnih rezultata projekta je i pokretanje potpuno novog formata – podcasta *Matica*. Kako je objasnila Bašić, riječ je o suvremenom i popularnom obliku emisije

koji spaja »opuštenu atmosferu razgovora iz podcasta s kvalitetnom televizijskom produkcijom – prepoznatljivim vizualnim stilom, režijom i montažom«.

Do sada je u novom studiju snimljeno desetak emisija podcasta *Matica* te pet epizoda *Hrvatske riči iz Vojvodine*. U sklopu projekta otvoren je i YouTube kanal TV studija *Matica*, na kojem su dostupne sve emisije, a sadržaji se emitiraju i na *Plavoj vinkovačkoj televiziji* u nekoliko termina.

Govoreći o budućim planovima, Bašić je najavila pokretanje informativnih formata poput Pregleda tjedna, zatim društveno-političke emisije dužeg trajanja te dječjeg programa.

»Još uvijek mogu reći da smo na početku te je uključena nekolicina vanjskih stručnjaka, a vjerujem da će biti prilike za razvoj gdje ćemo moći uključiti i veći broj stručnjaka – pripadnika naše zajednice«, kazala je Bašić.

Govoreći o suradnji s *Plavom vinkovačkom televizijom*, Bašić je podsjetila da partnerstvo traje još od 2016. godine, kada je pokrenuta emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine*.

»Dugujemo veliku zahvalnost *Plavoj vinkovačkoj televiziji* jer kada nismo imali gdje snimati, oni su nam otvorili svoja vrata i pružili tu mogućnost«, naglasila je, dodavši kako je otvaranjem vlastitog studija snimanje sada znatno olakšano.

Ravnateljica programa *Plave vinkovačke televizije* **Bi-ljana Pavlović** pohvalila je suradnju s NIU *Hrvatska riječ* i HNV-om te najavila nastavak suradnje.

»Kroz ovu emisiju htjeli smo dati doprinos povezivanju ljudi koji žive s jedne i druge strane granice i naše dvije države. Vjerujem da smo taj cilj postigli i na kraju krajeva ovi projekti koje realiziramo kroz financijsku potporu Ministarstva regionalnog razvoja i fondova EU Republike Hrvatske to potvrđuje jer sigurno ne bismo prošli na tim projektima jer je zahtjevna i prijava, a isto tako i pravdanje sredstava. Znači, nije to samo 'hajdemo se prijaviti i uzeti neke novce', nego doista ima posla i kasnije oko realizacije. Na kraju krajeva, treba osigurati i sredstva prije«, kazala je Pavlović i napomenula kako su kroz ove

projekte uspjeli obnoviti opremu čime su podigli realizaciju cijele televizije na višu razinu.

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** istaknula je da je izgradnja TV studija velika stvar jer Hrvati u Srbiji prvi puta imaju svoj TV studio.

»Ovo je za nas jedan veliki iskorak – do sada smo se po pitanju informiranja oslanjali na naše tiskano izdanje, na RTV drugi program, naše desetominutne vijesti i polusatne emisije, dakle u medijskom prostoru nismo bili previše vidljivi, ali ti naponi koje su nam činili su predragocjeni. I ništa od toga se sada ne briše, samo se nadograđuje na sve ono što je do sada činjeno, a mi ćemo se truditi nadopuniti medijski sadržaj da budemo vidljiviji, da sami produciramo i da se zapravo o Hrvatima vidi malo više u pozitivno svjetlu, jer znam da imamo puno toga za prikazati.«

Vojnić je zahvalila i Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova EU koje je do sada za prekogranične programe Srbija – Hrvatska tijekom četiri godine izdvojila ukupno 4,2 milijuna eura, te izrazila nadu da će sva ulaganja u

hrvatsku zajednicu opravdati te da će se sredstva možda i povećavati.

»Veoma sam zadovoljna što Ministarstvo svake godine kaže da u ovim projektima postoji izuzetna financijska higijena i da je sve opravdano do posljednjeg eura i to nas preporučuje za dalju suradnju«, zaključila je Vojnić.

M. V. R.

Nastavak izvoza tavankutske paprike u Hrvatsku

Suradnja između tavankutskih poljoprivrednih proizvođača i koprivničke prehrambene tvrtke **Podravka** nastavljena je i ove godine uspješno, potvrđujući da domaći proizvođači mogu ispuniti visoke standarde kvalitete koje zahtijeva renomirana hrvatska prerađivačka industrija. Nakon što je prošle godine realiziran prvi izvoz paprike iz Tavankuta u Hrvatsku – što je tada bio pionirski korak – ovogodišnja sezona pokazala je kontinuitet i stabilnost u suradnji.

Otkupljivač paprike, poduzetnik **Marijan Davčik** naglasio je kako je ovogodišnja suradnja bila korektna, ali i podsjetio na realne izazove s kojima se proizvođači suočavaju. »Ovoga tjedna završavamo posljednju isporuku paprike i možemo reći da je suradnja bila dobra. Ipak, činjenica je da **Podravka** daje prioritet domaćim proizvođačima – ako je u Hrvatskoj dobra godina i imaju dovoljne količine, tada povlače manje od nas. Tako je bilo i ove godine, dok su prošle otkupili veću količinu. Ipak, imamo dogovor koji nam jamči da će, ako im zatreba, najprije tražiti robu od nas«, rekao je Davčik.

Kako dodaje, ove godine u projektu je sudjelovalo devet proizvođača, a rod je bio vrlo kvalitetan. »Proizvodnja paprike je specifična, sve ovisi o urodu i vremenskim uvjetima, a situacija se često mijenja iz dana u dan. Ne možemo graditi proizvodnju oslanjajući se isključivo na jednog kupca, ali u kombinaciji s drugima ova suradnja može biti dobra priča. Osim paprike, izvozimo

i šljive, dok se ostali proizvodi zasad ne pokazuju ekonomski isplativima«, istaknuo je Davčik.

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** istaknuo je kako je riječ o važnom gospodarskom projektu koji povezuje hrvatske proizvođače s jednom od vodećih prehrambenih kompanija u regiji.

»Prošle godine to je bio pionirski korak, bez prethodnog iskustva, no pokazalo se više nego uspješno jer su naši proizvođači dokazali da mogu odgovoriti na visoke zahtjeve kvalitete. Ove godine suradnja je nastavljena na istom tragu – i kupci i proizvođači su zadovoljni«, rekao je Žigmanov.

Ove godine izvezeno je više od 350 tona paprike, što je nešto manje od planiranog, ali su proizvođači ostvarili 20 posto višu otkupnu cijenu.

»U svakom poslu postoji rizik, no smatram da ovaj oblik suradnje ima razvojni potencijal. Ne treba zaboraviti ni izvoz više od sto tona šljiva za industrijsku preradu. Sve to pokazuje da imamo čvrst temelj za nastavak ove uspješne suradnje. Kao politička stranka koja je inicirala ovaj gospodarski projekt, nastaviti ćemo održavati kontakt s upravom **Podravke**. Imamo izvrsnu suradnju s predsjednicom Uprave **Martinom Dalić** i vjerujem da će i ubuduće imati sluha za razvoj ovih programa«, dodao je Žigmanov.

Ivan Ušumović

Trinaesti *Holywin* u Subotici

U znaku mladog sveca Carla Acutisa

Večer svetaca – *Holywin*, 13. po redu, održana je prošloga petka u velikoj dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici, a ovoga puta bila je posvećena **Carlu Acutisu**, talijanskom tinejdžeru, prvom svecu Katoličke crkve iz generacije milenijalaca.

Autorica teksta za predstavu je **Vedrana Cvijin**, voditeljica Subotičkog oratorija, koja ističe da je za temu ovogodišnjeg *Holywina* izabran sv. Carlo Acutis, i to iz sljedećih razloga:

»Jedan je zato što je on bio kanoniziran ove godine za sveca, a drugi razlog je što je on suvremen svetac, blizak mladima, posjeduje osobine u kojima se mladi lako mogu pronaći i zbog toga ga je zanimljivo i potrebno predstaviti. Nešto sam već znala o Carlu, a i pročitala sam knjigu o njemu te prikupila još neke podatke s interneta. Nakon što sam napisala tekst, s **Marijanom Rukavinom** iskomunicirala sam kako bi to trebalo izgledati na sceni, na čemu je potom on radio uz rad s glumcima na predstavi u kojoj je sudjelovalo blizu 30 djece i mladih Subotičke biskupije uključenih u ovdašnju Crkvu i hrvatsku zajednicu«, navela je Vedrana Cvijin.

Ona je ujedno podsjetila zbog čega je Carlo Acutis proglašen svecem:

»Kada čujemo da je netko svetac, očekujemo da je napravio neko čudo ili da je umro mučeničkom smrću. Međutim, Carlo je živio, moglo bi se reći, jedan uobičajen život; volio je programirati, igrati igrice, znači bio je vrlo sličan mladima. Iz njegovog života može se izvući poruka da netko ne mora činiti čudesa da bi se kvalificirao kao svetac, već se svetac može postati i živeći svakodnevno ono što nam Bog poručuje i nalaže. On je prije svega živio sakramentalni život, jako mu je bila važna sveta pričešć, a bio je i vrlo osjetljiv na potrebe drugih. Stupao je u kontakt s raznim marginaliziranim osobama te skupi-

nama, znao se usprotiviti nepravdama u školi, a bio je osjetljiv i prema okolišu – jako mu je bila važna ekologija, pa je tako skupljao smeće na ulici, ronio je i vadio otpad iz mora, odvodio kući napuštene životinje...«.

Režiju predstave potpisuje **Marijan Rukavina** koji iza sebe već ima redateljskog iskustva.

»Predstavili smo Carlov život na način da su neki fragmenti igrani iza platna pa su se vidjele samo sjene, a dio je bio na sceni. Tako je bilo podijeljeno iz scenografskih razloga, kao i zbog znatiželje za igrom sa svjetlom i sjenama. Raditi na predstavi bilo je dosta zahtjevno, napravili smo je za kratko vrijeme (24 dana). U pitanju je vrlo dinamična predstava u smislu da su scene bile kratke i brzo su se mijenjale, a sve je to pratilo priču Carlove mame koja se srela s hodočasnici i prepričavala im njegov, nažalost, kratak život. Do sada sam dva puta radio na predstavama u okviru *Etnokampa*, a ovo mi je prvi veći i puno zahtjevniji komad i hvala Bogu što sam dobio ovakvu priliku«, kaže Marijan koji je učenik trećeg razreda subotičke Gimnazije **Svetozar Marković**, a želi mu je da upiše Akademiju za umjetnost i kulturu u Osijeku – kazališni odsjek, preddiplomski gluma i lutkarstvo i diplomski gluma i lutkarska režija.

Lik sv. Carla Acutisa u predstavi je igrao **Valentin Čović**:

»Bilo je veoma zanimljivo igrati ulogu ovog mladog sveca jer se on zapravo ne razlikuje puno od svih nas. Mogu reći da mi je ovo iskustvo na neki način promijenilo pogled na život i na neke stvari sada gledam skroz drugačije, pogotovo po pitanju odnosa s ljudima. Ovo je treća *Holywin* predstava u kojoj sudjelujem i rekao bih da je jedna od najboljih do sada«.

Na početku programa okupljene u prepunoj dvorani *Kola* pozdravio je povjerenik Pastoralne mladosti Subotičke biskupije vlč. **Dušan Balažević**, a tijekom večeri sakupljao se dobrovoljni prilog za potrebe Pastoralne, koji je uz Molitvenu zajednicu *Proroci* i Subotički oratorij orga-

nizator *Holywina* u Subotici. Nakon predstave uslijedilo je druženje u dvorištu uz čaj, kuhano vino i šećernu vunu.

Podsjetimo, *Holywin* (svetost pobjeđuje) godišnje je molitveno bdjenje mladih katolika u večeri uoči svetkovine Svih svetih. Započelo je 2003. godine u Zagrebu, a od tada se proširilo među Hrvatima Bosne i Hercegovine, Srbije i u hrvatskom iseljničtvu u Europi.

I. Petrekanić Sič

Biskupijski susret *Holywin* u Golubincima

Svetost pobjeđuje

U župnoj crkvi sv. Juraj mučenik u Golubincima u petak, 31. listopada, održan je biskupijski susret *Holywin* – *Svetost pobjeđuje*. Susret je započeo okupljanjem vjernika i mladih u golubinačkoj župi nakon čega je održana sveta misa i euharistijsko klanjanje. Svetu misu predvodio je vlč. **Dušan Milekić**, župnik u Indji i Novim Banovcima, u zajedništvu sa župnikom domaćinom preč. **Zdravkom Čabracem** i preč. **Berislavom Petrovićem**, župnikom u Novom Slankamenu.

Kako je istaknuo župnik Čabrac, održavanje *Holywina* je ideja koja ne bi trebala nalikovati »apologetskom«, gdje se samo obrambeno reagira na suvremene ubojite trendove koji kršćanstvu ne idu u prilog. Kako je istaknuo, *Holywin* nije odgovor na problematično slavlje *Noći vještica*, nego rehabilitacija već postojećeg iz naše bogate baštine, u kojem se vidi da smo u stanju pratiti znakove vremena, čak po mogućnosti ići ispred.

»Drago mi je da smo preuzeli palicu domaćina i biskupijski organizirali susret u Golubincima s nakanom da postane od biskupijskog značaja. Još uvijek smo na početku ovog izazova. Nadam se da ćemo tijekom idućih godina podići na višu razinu sudjelovanje svih župnih zajednica i filijala. U perspektivi slavlja Svih svetih poslana je poruka da nam je stalo biti jedni drugima molitveno-duhovna

pozadina i slaveći tu večer želimo ne samo zagledati se u 'nebeske prijatelje' nego stvarati okruženje modela prijateljske Kristove Crkve. Dobro je demistificirati i otkriti pravo značenje pojma svetog, tj. negativ svetosti. Svetost nije moralno čistunstvo, besprijeornost života niti previše podignuta ljestvica izazova nasljedovanja, već veličina isticanja njihova života prije susreta s Kristom. *Holywin* je samo jedan od načina kako se može istaći ljepota noći uoči Svih svetih. Zapravo, dobro je vraćati nutarnju ljepotu slavlja euharistije koja nam ponekad izgleda statična i jako dobro poznata. Samim tim što je svaki dan neponovljiv i nezamjenjiv, trebali bismo u Euharistiji otkrivati ne previše obrednu formu, nego momente da npr. svijest dolazi do trajne božansko-ljudske razmjene dobara, gdje već sad kušamo i sjedamo za gozbeni stol i duboko kroz vjeru znamo da su ti nebeski prijatelji i dalje s nama tu i na našim putevima. Oni nam i te kako mogu biti od velike pomoći da u duhovnom rastu ne budemo

fokusirani na sebe, svoju grešnu narav, nego na silinu Milosti koja se ima ostvariti u nama, kako bi se Trojedinu proslavio«, kazao je prečasni Čabrac.

Nakon klanjanja susret je nastavljen druženjem mladih u golubinačkoj župi.

S. D.

Uljana repica na klimatskoj klackalici

Je li jesen odredila ljetinu?

Poljoprivrednici, umorni od klimatskih oscilacija i nesigurnosti, sve više se okreću otpornijim kulturama, poput ječma i sirka, koje daju stabilnije prinose i manje rizika. No, za uljanu repicu, koja je proteklih godina bila simbol rane jesenske sjetve u Vojvodini, ova sezona ostat će zapamćena kao godina neuspjele sjetve

Jesen koja je počela s velikim očekivanjima za proizvođače uljane repice pretvorila se u jedno od najneizvjesnijih razdoblja u posljednjem desetljeću. Dugotrajna suša u rujnu, uz izostanak značajnijih padalina do kraja listopada, ostavila je dubok trag na njivama diljem Vojvodine. Dok su neki ratari uspjeli iskoristiti kratke periode vlage i zasijati repicu u optimalnom roku, mnogi su ostali bez željenog klijanja i sklopa. Na brojnim parcelama biljke su niknule samo djelomično, a ponegdje se repica uopće nije pojavila.

Jesenska suša otežava sjetvu

Direktor Poljoprivredno-savjetodavne i stručne službe Subotica **Damir Varga** opisuje situaciju ovim riječima:

»Što se tiče nekih konačnih podataka o ovogodišnjoj sjetvi, mislim da je ovo u posljednjih 10-ak godina jedna od najneizvjesnijih sjetvi što se tiče konačnih podataka. Evo, kiša je pala prošlog vikenda, njive se crne, a vlagu je dobilo sve što je posijano. U nekim dijelovima atara pala je kiša oko 10. rujna, i tu se vidi negdje da ima uljane repice. A puno toga je ostalo u prašini ili je djelomično niklo, tako da još ne znamo što će ostati od svega toga. To je neki period od 24. do 26. listopada, imali smo oko 30 litara padalina za ta tri dana i to je sad prvi put da je pokriveno cijelo područje Subotice. Do sad smo uvijek imali lokalne padaline, maltene od svibnja dosad. Znači, u dijelovima atara nije padalo, a u drugim dijelovima je padalo. I sad, pošto su temperature malo niže, morat ćemo sačekati da to sve nikne i da vidimo neke bilance, ali činjenica jest da će ozimih usjeva biti posijano više nego ikada. Pretpostavljam da će to biti bar jedno 60-70% oraničnih površina, ali bit

će tu i presijavanja na proljeće tako da će biti korekcije u sjetvenoj strukturi«, rekao je Varga.

Naglasio je kako je generalni plan ovoga ljeta bio da će biti zasijano uljanom repicom između osam i devet tisuća hektara, što bi bile možda najveće površine. Ali, kako kaže, ispast će na kraju da će ostati svega dvije tisuće planiranih površina.

»Umjesto toga, ljudi su poslije na te površine posijali pšenicu. Ostalo je da se vidi što će biti, ali ta repica koja će sad niknuti poslije ovih kiša, pitanje je što će od nje biti na proljeće. Čak i da ima 'potpuni sklop', ako ona uđe i prezimi s jednim do dva para listova u proljetnom porastu, ona će kasniti i pitanje je može li ta repica dati ekonomski isplativ prinos uopće, vrijedi li to ostaviti. To je jako velika neizvjesnost. Što se tiče ozimih strnina, to ćemo otprilike znati, ali pretpostavljam da će tu također biti tridesetak tisuća hektara, do maksimalno trideset pet tisuća hektara pšenice, i ječma možda čak između sedam i osam tisuća hektara. To je sad neka pretpostavka, problem je već bio što na tržištu nije bilo sjemena ječma da se nabavi. Znači da je interes za sjetvu ječma bio velik, pogotovo što ječam zamjenjuje kukuruz kao stočnu hranu. Imali smo već sirka i otkupa i sjetve koji je za ovu godinu dao solidne prinose, između šest i sedam tona zrna, dok je prosječni prinos kukuruza bio oko tri i pol tone po hektaru. To je prosječni prinos, a prinos kukuruza se kod nas uglavnom kretao tu negdje od 1.500 kilograma po hektaru do 5.500 kilograma. To su neki dijelovi atara Đurđin, Novi Žednik itd., gdje je bilo nekih padalina u srpnju kada smo imali 40 litara u određenim dijelovima grada«, rekao je Damir Varga.

Ovakav opis vrlo jasno dočarava stanje na terenu: dugotrajna suša uzrokovala je da se velik dio uljane repice uopće nije razvio. Na pojedinim parcelama, gdje je pala manja količina kiše u prvoj polovici rujna, može se vidjeti relativno dobar sklop, no u većini atara biljke su ili tek djelomično niknule ili su zbog nedostatka vlage propale u početnoj fazi rasta. Tek padaline krajem listopada donijele su pravo osvježenje – prvi put nakon nekoliko mjeseci. Ipak, stručnjaci upozoravaju da je za repicu to zakasnilo; sada će, zbog nižih temperatura i kratkog dana, biljke teško stići da razviju dovoljno lisne mase prije zime. Zbog takvih uvjeta, kako ističe Varga, sjetvena struktura ove godine bit će bitno izmijenjena. Ova jesen pokazala je svu ranjivost uljane repice kao kulture koja zahtijeva precizan agrotehnički rok i dovoljno vlage za klijanje. Iako su padaline krajem listopada donekle popravile stanje, većina stručnjaka smatra da je ova sjetva jedna od najneizvjesnijih u proteklom desetljeću. Poljoprivrednici, umorni od klimatskih oscilacija i nesigurnosti, sve više se okreću otpornijim kulturama, poput ječma i sirka, koje daju stabilnije prinose i manje rizika. No, za uljanu repicu, koja je proteklih godina bila simbol rane jesenske sjetve u Vojvodini, ova sezona ostat će zapamćena kao godina neuspjele sjetve.

Situacija slična i u Podunavlju

Olivera Sekulić, savjetnica iz Poljoprivredne stručne službe Sombor, objašnjava kako je i u ovom ataru situacija na terenu vrlo neujednačena.

»Poljoprivrednici koji su, poučeni iskustvom iz prethodnih godina, obavili sjetvu ranije – već početkom rujna – sada imaju znatno bolje rezultate. Naime, kratkotrajna kiša krajem kolovoza omogućila je ujednačeno nicanje i zadovoljavajući sklop biljaka. Te rane parcele sada možemo ocijeniti kao dobre. Međutim, oni koji su sjetvu obavili kasnije, nakon 10. rujna, imaju velikih problema s nicanjem. Brojni proizvođači su nas zvali i tražili savjet treba li presijavati usjeve. S obzirom na to da se uljana repica kod nas najčešće sije nakon pšenice ili ječma, a monokultu-

ra se nikako ne preporučuje, savjetovali smo da se ne žuri s presijavanjem. Posljednjih 30 do 40 litara kiše, koliko je palo prošlog tjedna, moglo bi pomoći kasnijim sjetvama koje još nisu proklijale. Ipak, tamo gdje je klijanje već započelo pa je klica propala, tu pomoći nema. Dio proizvođača odlučio je presijati, dok su neki ostavili usjeve i čekat će proljeće da vide što će dalje. U odnosu na prošlu godinu interes za sjetvu uljane repice bio je veći. Razlog je taj što su prošlogodišnji prinosi bili vrlo dobri – od tri do četiri tone po hektaru – a i pšenica i ječam dali su zadovoljavajuće rezultate. U svjetlu klimatskih promjena ozime kulture su se do sada pokazale pouzdanijima i stabilnijima, pa su se proizvođači upravo njima više okrenuli. No, točan broj površina teško je procijeniti jer su sjetve bile vrlo neujednačene, dio parcela je presijan, a kod dijela se tek treba vidjeti konačan ishod«, objasnila je Olivera Sekulić.

Sjetva u Srijemu pri kraju

Poljoprivrednici u Srijemu završavaju jesensku sjetvu, a osim pšenice vidljivo je povećan interes poljoprivrednika za uljanu repicu.

»Sjetva pšenice je gotovo završena na našem području. Još je pet posto zemlje ostalo za one koji se još nisu odlučili sijati. Budući da su vremenski uvjeti dobri, neki optimalan rok za sijanje je do 15. studenoga. Ja sam sjetvu pšenice završio i već je počela nicati. Vlaga je nedovoljno, ali se nadam kiši koja će pomoći daljem klijanju. Nisam sijao uljanu repicu. Osim pšenice, budući da se nadam dobroj cijeni. Uz to, na proljeće ću sijati kukuruz i sunco-kret«, kaže poljoprivrednik **Žarko Paulić**.

»Sjetva pšenice završena je na 90 posto površine, a očekujemo da će preostali dio biti završen u narednim danima. Zemljište je dovoljno vlažno, a nedavne padaline dodatno su poboljšale uvjete pogodne za ravnomjerno nicanje i dalji zdrav razvoj usjeva. Osim pšenice, vidljiv je blagi porast površine pod uljanom repicom u odnosu na prošlu godinu«, kaže **Dragan Drobnjak** iz Poljoprivredne stručne službe Općine Ruma.

I. U. / S. D.

Gostovanje vinkovačkog kazališta

Postolar i vrag u Tavankutu

U Tavankutu je gostovala predstava *Postolar i vrag*, koju su izveli glumci Gradskog kazališta *Joza Ivakić* iz Vinkovaca. Predstava je bila namijenjena

djeci i učenicima mjesne OŠ *Matija Gubec*. Nastala je po motivima poznate poeme **Augusta Šenoa**, a režiju i dramaturgiju potpisuje **Ivan Čačić**. U realizaciji su sudjelovali i **Maja Lučić**, **Harvoje Seršić** te **Ria Trdin** kao suradnici, dok su uloge tumačili **Ivan Čačić**, **Matea Grabić**, **Vladimir Andrić** i **Zorko Bagić**.

Predstava je obogatila školski dan učenika poučnom pričom o poštenju, iskušenju i ljudskoj slabosti. Lutke, kostimi, glazba i scenografija osmišljeni su zajedničkim radom mentora, profesora i studenata Umjetničke akademije.

Priča o siromašnom i poštenom postolaru koji, zbog teške životne situacije, sklopi pakt s vragom, a potom se pokaje i pokaže plemenitost duše, učenicima je prenijela važnu poruku o dobroti i snazi kajanja. Predstava ih je potaknula na razmišljanje o vrijednostima koje Šenoa prenosi kroz svoja djela: iskrenost, poniznost i vjeru u dobro.

H. R.

Znanost, književnost, kultura

Šokačka rič 23. u Monoštoru

U Monoštoru će danas i sutra (7. i 8. studenoga) biti održana manifestacija *Šokačka rič 23.* koja obuhvaća znanstvene, književne i kulturne sadržaje. Međunarodni znanstveni skup *Slavonski dijalekt* čija je ovogodišnja tema »Govori slavonskoga dijalekta zapadnobačkoga Podunavlja« okupit će u dva dana u mjesnom Domu kulture sudionike iz Hrvatske, BiH i Srbije, a bit će predstavljen i zbornik radova s prošlogodišnjeg skupa *Šokačka rič 22.*

U sklopu programa, sutra (subota, 8. studenoga) u mjesnoj školi 22. oktobar, s početkom u 10 sati, bit će održana likovna radionica *Nek se boje posveđaju, al ne i svi!*.

Slijedi središnji program manifestacije *Šokačka rič 23.* koji će biti održan u Domu kulture, s početkom u 13 sati. U programu pod nazivom *Štokavčici* bit će priređena literarna i dramska kazivanja na organskim idiomima staroštokavskog govora, a sudjeluju osnovnoškolci i srednjoškolci iz Hrvatske, BiH i Srbije. Od 15 sati moći će se pogledati izložba učeničkih likovnih radova.

Šokačka rič 23. održava se u organizaciji Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta *Josipa Jurja Strossmayera* u Osijeku, Sveučilišta *Josip Jurja Strossmayera* u Osijeku, ZAKUD-a Vukovarsko-srijemske županije, Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, Hrvatskoga nacionalnog vijeća, KUDH-a *Bodrog* iz Monoštora i Osnovne škole 22. oktobar iz Monoštora te uz pokrovi-

teljstvo Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih Republike Hrvatske i Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

H. R.

ŠOKAČKA RICH

23. MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP SLAVONSKI DIJALEKT

Govori slavonskoga dijalekta zapadnobačkoga Podunavlja

Rački Monoštor, Republika Srbija, 7. i 8. studenoga 2025.

PROGRAM

Petak, 7. studenoga 2025.

Dom kulture Rački Monoštor, Ivana Gorana Kovačića 32

15.00 ZNANSTVENI SKUP SLAVONSKI DIJALEKT

17.30 PREDSTAVLJANJE ZBORNICA ŠOKAČKA RIČ 22

Grlica sv. Petra i Pavla, Orlinobrodski bb

18.30 SVETA MISA

Subota, 8. studenoga 2025.

Dom kulture Rački Monoštor, Ivana Gorana Kovačića 32

9.00 PUTOVNO IZLAGANJE

9.45 ZNANSTVENI SKUP SLAVONSKI DIJALEKT

13.00 OTVARANJE MANIFESTACIJE ŠOKAČKA RIČ 23

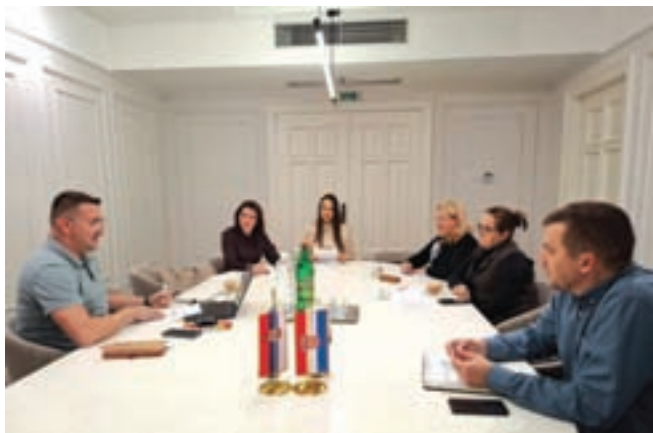
POZDRAVNI GOVORI ORGANIZATORA I POKROVITELJA

Štokavčici

IZLOŽBA UČENIČKIM RADOVIMA

Blizu 10 milijuna dinara za udruge

SUBOTICA – Na sjednici Odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća za kulturu usvojen je prijedlog Odluke o ras-

podjeli sredstava hrvatskim udrugama za 2025. godinu, objavio je HNV. Predlaže se ukupno 9.500.000 dinara raspodijeliti za 30 udruga i tri zaklade.

O suradnji ZKVH-a i Muzeja Vojvodine

NOVI SAD – V. d. ravnatelja Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Josip Bako** imao je 31. listopada sastanak u Muzeju Vojvodine u Novom Sadu s v. d. ravnateljice muzeja **Čarnom Milinković**, objavio je ZKVH.

Bako je ovom prigodom predstavio rad Zavoda, istaknuo ključna postignuća i govorio o planovima rada ustanove. Na sastanku je istaknuto kako su Zavod i Muzej Vojvodine pokrajinske ustanove kulture i spadaju pod ingerenciju Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama te kao takve trebaju biti upućene na suradnju. Kako u programskom, tako i u sadržajnom smislu postoji značajan prostor za suradnju, a ravnateljica Milinković predstavila je brojne primjere dobre prakse suradnje Muzeja s manjinskim zajednicama i njihovim ustanovama.

Dogovoreno je da će suradnja ovih dviju ustanova biti konkretizirana tijekom sljedeće godine, osobito na području prezentacije nematerijalne kulturne baštine.

Sastanku je nazočio i profesor na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu **Darko Vuković**, višegodišnji suradnik ZKVH-a i Muzeja Vojvodine.

Bunjevci bez granica u Subotici

SUBOTICA – VIII. Festival kulturne baštine *Bunjevci bez granica* bit će održan u petak, 14. studenoga, u svečanoj dvorani HKC-a *Bunjevačko kolo* u Subotici, s početkom u 20 sati. Manifestacija se održava pod pokroviteljstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća, Fondacije za razvoj hrvatske zajednice u Srbiji *Crofond*, Središnjeg

državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske te uz potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i medijsko pokroviteljstvo NIU *Hrvatska riječ*.

Književni natječaj *Za lipu rič*

SONTA – U povodu manifestacije *Šokačko veče 2025.*, KPZH *Šokadija* iz Sonta objavila je književni natječaj *Za lipu rič 2025*. Na natječaj se mogu prijaviti autori s neobjavljenim pjesmama, pisanim šokačkom ikavicom, dijalektom hrvatskog jezika.

Natječaj je otvoren do 14. studenoga tekuće godine. Pjesme u pisanoj formi dostaviti na adresu: KPZH *Šokadija*, Narodne odbrane 30, Sonta, s naznakom »Za natječaj« ili na e-mail: biljaribic65@gmail.com.

Autori na natječaj mogu prijaviti jednu neobjavljenu pjesmu. Pjesme prispjele na natječaj ne vraćaju se autorima. Autor prvoplasirane pjesme bit će nagrađen, a pjesma pročitana na *Šokačkoj večeri* koja će biti održana 22. studenoga u Sonti.

NIU *Hrvatska riječ*: Javni poziv za rukopise

Nakladničko vijeće NIU *Hrvatska riječ* poziva autore i autorice, pripadnike hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, koji pišu na hrvatskom jeziku, da šalju svoje neobjavljene rukopise radi njihove moguće objave u idućoj, 2026. godini. Zaprimalu se rukopisi iz područja književnosti (poezija, proza, dramsko stvaralaštvo, dječja književnost) i publicistike (feljton, reportaže, eseji, komentari...). U području književnosti u obzir se uzimaju i rukopisi pisani na dijalektalnim govorima Hrvata.

Preporučljivo je da rukopis ima i recenziju. Uz rukopis treba priložiti i kratak životopis autora ili autorice.

Rukopisi se šalju u elektroničkom obliku (Word dokument) na e-mail: naklada@hrvatskarijec.rs. Rok za slanje rukopisa je do 15. prosinca.

Tragovi hrvatskih kipara u Srbiji (X.)

Meštrovićeva djela u Beogradu i Subotici

U ovom tekstu bavimo se radovima poznatog kipara Ivana Meštrovića – Pobjednik i Spomenik zahvalnosti Francuskoj u Beogradu te poprsje Ambrozija Boze Šarčevića u Subotici

Zajednički kalendar manjinskih hrvatskih institucija u Srbiji za 2025. godinu prikazuje odabrana djela hrvatskih kipara u Srbiji koja pripadaju segmentu javne spomeničke baštine. Mjesec listopad predstavljaju radovi **Ivana Meštrovića** – skulptura *Pobjednik* i *Spomenik zahvalnosti Francuskoj* u Beogradu te poprsje Ambrozija Boze Šarčevića u Subotici.

Životopis

Ivan Meštrović (Vrpolje, 1883. – South Bend, 1962.) najznačajniji je hrvatski i jugoslavenski kipar. Odrastao je u Otavicama kraj Drniša, školovao se u klesarskoj radionici **Pavla Bilinića** u Splitu (1900.), potom odlazi u Beč gdje studira kiparstvo, a potom i arhitekturu na Akademiji likovnih umjetnosti (1901. – 1906.). Boravio je u Parizu (1908. – 1911.), a za vrijeme Prvog svjetskog rata boravi u Švicarskoj, Francuskoj, Italiji i Engleskoj. Postaje profesor na zagrebačkoj Akademiji 1922. godine, a uz to i rektor (1923. – 1942.). Početkom Drugog svjetskog rata odlazi u Rim, potom Švicarsku, a u Sjedinjene Američke Države odlazi 1947. godine gdje radi kao profesor kiparstva na Sveučilištu *Syracuse*, potom od 1955. na Sveučilištu *Notre Dame* u South Bendu. Izlagao je na brojnim samostalnim i kolektivnim izložbama diljem svijeta. Od 1934. bio je član JAZU-a (danas HAZU), od 1951. počasni član Akademije likovnih umjetnosti u Beču, a od 1960. Američke akademije za umjetnost i književnost.

U početnoj fazi stvara pod utjecajima **Rodina** i bečke secesije, modelirajući djela prožeta simbolizmom, a po-

tom radi epsku monumentalnu plastiku *Kosovskog ciklusa* (1908. – 1914.). Autor je brojnih skulptura u prostoru – *Zdenac života* (Zagreb, 1905.), *Josip Juraj Strossmayer* (Zagreb, 1926.), *Indijanci* (Chicago, 1928.), *Pobjednik* (Beograd, 1928.), *Grgur Ninski* (Split, 1929.), *Spomenik zahvalnosti Francuskoj* (Beograd, 1930.), *Povijest Hrvata* (Beograd, 1932.), *Spomenik Svetozaru Miletiću* (Novi Sad, 1939.). Meštrović potpisuje i koautorstvo nekoliko arhitektonskih rješenja sakralnih i memorijalnih građevina, među ostalim mauzoleja Njegoša (Lovćen, nacrt 1924., izgrađen 1969. – 1974.), mauzoleja obitelji Meštrović (Otavice, 1926. – 1931.), Doma hrvatskih likovnih umjetnika (Zagreb, 1934. – 1938.) i mauzoleja Neznanom junaku (Avala kod Beograda, 1934. – 1938.). Njegova djela nalaze se u brojnim muzejskim institucijama: Galeriji *Meštrović* u Splitu, Atelijeru *Meštrović* u Zagrebu, Spomen galeriji *Ivana Meštrovića* u Vrpolju, Narodnom muzeju u Beogradu i drugdje.

Pobjednik na Kalemegdanu

Spomenik *Pobjednik* podignut je 1928. na Kalemegdanu, odnosno Gornjem gradu beogradske tvrđave povodom proslave desetogodišnjice proboja Solunskog fronta. Spomenik čini brončana muška figura na postamentu u vidu dorskog stupa na visokoj kvadratnoj bazi. Skulptura je izrađena još 1913. kao završni motiv fontane čije je postavljanje bilo predviđeno na Terazijском platou. Meštrović je tu fontanu zamislio kao spomenik oslobođenju od osmanlijskog ropstva. Uslijed izbijanja Prvog svjet-

skog rata postavljanje figure je odgođeno. Novi naziv, *Pobjednik*, proistekao je iz njegove nove posвете pobjedi srpske vojske u Prvom svjetskom ratu.

Prve ideje za podizanje potječu još iz 1912. godine kada se pobjedom u Prvom balkanskom ratu u javnosti pojavljuju prijedlozi za podizanje spomenika u Beogradu, u slavu konačne pobjede nad Osmanlijama. Predsjednik općine Beograd **Ljubomir Davidović** i gradski čelnici u kolovozu 1913. donose odluku da se ovaj veliki događaj obilježi podizanjem spomenika posvećenog pobjedi. Prvotno je zamišljen u formi monumentalne fontane koja je trebala biti postavljena na prostoru Terazijskog platoa te izrađena od kamena s postamentom koji su činile četiri lavlje figure, a čija leđa bi činila oslonac za ovalni bazen. Iz središta fontane uzdizao bi se mramorni stup, simbol ropstva pod Turcima, na čijem vrhu je predviđena figura *Pobjednika* kao simbola trijumfa. Meštrović je u listopadu 1913. zaključio Ugovor s Općinom i odmah započeo rad na realizaciji fontane. Kako bi radove što prije završio, Meštrović se preselio u Beograd te je imao atelijer u sute-renu osnovne škole kod Saborne crkve. Nakon završetka Prvog svjetskog rata ponovo se javlja ideja o podizanju fontane na Terazijama, ali s obzirom na manjak financija, Meštroviću je plaćeno samo za odljev figure *Pobjednika* i lavljih maskerona za fontanu. Ipak, 1923. dolazi do sporazuma između beogradske općine i Meštrovića da se izradi spomenik na Terazijama. Međutim, nakon pripremnih radova na kopanju temelja, beogradska javnost počela je osporavati postavljanje spomenika na toj lokaciji pa je odlučeno da se spomenik ipak postavi na kalemegdanskom platou. Ova odluka poklopila se sa završetkom radova na uređenju Savskog šetališta i Velikog stubišta na Kalemegdanu, kao i godišnjice obilježavanja proboja Solunskog fronta. Upravo u spomen tog događaja 7. listopada 1928. godine svečano je otvoren novi dio Savske aleje i otkriven *Pobjednik*.

Ovu figuru Meštrović koncipira odmah nakon ciklusa skulptura namijenjenih Vidovdanskom hramu na čiji se idejni i stilski koncept nadovezuje i u kojeg spadaju reprezentativna djela Meštrovićeve plastike poput skulptura Marka Kraljevića, Miloša Obilića i drugih radova. Ova skulptura pobjedničkog atleta, izvedena u monumentalnoj formi, postavljena na visoki stup u simboličkom smislu reprezentira figuru pobjede. Kompoziciju spomenika čine brončana muška figura sa sokolom u lijevoj ruci i spuštenim mačem u desnoj kao simbola završetka ratnog doba. Meštrović je, modelirajući predimenzionirani mišićni tonalitet, jasno stavio do znanja da se ne radi o prikazu običnog pojedinca, već o znamenju heroja, odnosno mitskog junaka. Zanimljivost je i to da je na glavu figure smjestio tzv. keče, kapu koja ovdje predstavlja element narodne nošnje starosrbijanske-torlačke regije ali koja se danas češće koristi u albanskoj narodnoj tradiciji. Postament, odnosno stup s bazom na kojemu se skulptura nalazi, rad je arhitekta **Petra Bajalovića**. Visina kompozicije iznosi 14 metara čime je omogućeno sagledavanje spomenika u cjelini, dok su detalji u drugom planu. Spomenik je, suprotno svojoj prvotnoj ideološkoj

namjeni, vremenom postao univerzalni i prepoznatljivi simbol grada Beograda zahvaljujući lokaciji i sceničnosti okruženja u kojem se nalazi.

Zahvalnost Francuskoj

Spomenik zahvalnosti Francuskoj nalazi se također u širem centru Beograda, u kalemegdanskom parku. Postavljen je 11. studenog 1930. godine na dan obilježavanja primirja i faktičkog kraja Prvog svjetskog rata. Ova skulpturalna kompozicija postavljena je u znak prijateljstva, uzajamne pomoći i suradnje Srbije i Francuske tijekom rata. Podizanje ovog spomenika financirano je dobrovoljnim priložima Društva prijatelja Francuske i Društva nekadašnjih đaka francuskih škola. Do Prvog svjetskog rata na ovoj lokaciji nalazio se spomenik Karađorđu, rad **Paška Vučetića**, postavljen 1913. a srušen 1916. godine. Spomenik je svečano otkriven u prisustvu kralja **Aleksandra Karađorđevića** i kraljice **Marije**, kraljevske vlade, visokih zvanica delegacije francuske vlade, solunskih ratnika, udruženja, škola i velikog broja građana.

Spomenik čine dva dijela: visoki postament od bračkog kamena i ženska figura od bronce koja predstavlja alegoriju Francuske i svojim ekspresivnim pokretom juriša u pomoć Srbiji. Spomenička figura prikazuje alegoriju, skulpturu žene koja simbolizira Francusku. U donjoj zoni postamenta nalaze se dvije bareljefne kompozicije. S istočne strane nalazi se reljef žene koja sjedi, oličenje Sorbonne, odnosno prosvjetne pomoći srpskoj omladini tijekom i poslije rata. Na zapadnoj strani smještena je kompozicija *Ratnici*, koja predstavlja zajedničku borbu srpskih i francuskih vojnika tijekom Prvog svjetskog rata. Ove plitke reljefe su prema Meštrovićevim crtežima izveli njegovi tadašnji učenici – **Frano Kršinić**, **Antun Augustinčić**, **Grga Antunac**, **Šime Dujmić** i **Drago Or-**

landini. Na preostale dvije strane postamenta nalaze se natpisi *Volimo Francusku kao što je ona nas volela 1914-1918* i *A la France MCMXXX*. Stilski gledano, ovaj monument nalazi se na razmeđu postsecesije i nadolazećeg art décoa s obzirom na to da je alegorija *zahvalnosti* predstavljena u specifičnoj stilizaciji, jednom snažnom pokretu kojim figura probija zrak i gradi aerodinamičnu formu.

Poprsje Boze Šarčevića

Ambrozije Boza Šarčević (1820. –1899.), preporoditelj bunjevačkih Hrvata, bio je odvjetnik, stenograf za latinski jezik u Ugarskome saboru u Požunu, županijski odvjetnik, kotarski načelnik i kotarski sudac u Aljmašu, dok je u Subotici bio gradski pododvjetnik i gruntovničar u sudu. Uređivao je nekoliko godišta *Bunjevačkog kalendara* i *Bunjevačkog i šokačkog kalendara*, te je bio suradnik *Bunjevačkih i šokačkih novina* i *Bunjevačke i šokačke vile*. Autor je i više rječnika govora bunjevačkih Hrvata. Dugogodišnji subotički novinar **Joso Šokčić** (1902. – 1969.), pripremajući monografiju o Bozi Šarčeviću, obratio se Ivanu Meštroviću s molbom da napravi poprsje ovom poznatom Subotičaninu. On je to sa zadovoljstvom prihvatio, i to bez naknade, kao »uspomenu na jednog znatnog narodnog čovjeka i za ljubav Hrvata Bunjevaca«. Gipsani original Meštrović je poslao starom suradniku **Franji Antoliću**, tada poslovođa Državne lijevaonice umjetnina na zagrebačkoj Ilici, kako bi se napravio odljev u bronci. Ivan Meštrović je poprsje oblikovao 50-ih godina kada je već odselio u SAD. Ova bista je njegovo drugo djelo u Subotici. Prethodno je izradio poprsje **Miroljuba Ante Evetovića**, te je navraćao u Suboticu nekoliko puta tijekom 30-ih. Tada je lijepo primljen te mu je Subotica ostala u dobrom sjećanju na što ga je Šokčić i podsjetio. Meštrović i Šokčić pismima su obavljali sve dogovore i razmjenjivali fotografije na osnovu kojih je kipar sačinio portret Boze Šarčevića. Meštrović je u jednom od pisama i naznačio da gipsanu bistu poklanja Šokčiću, a odljev gradu Subotici. Međutim, prošlo je desetljeće i pol dok skulptura nije dobila svoje mjesto u javnom prostoru Subotice, te se nalazila u postavci Gradskog muzeja. Prema gradskom urbanističkom planu iz 1965. godine, spoj ulica Borisa Kidriča (današnji Korzo) i Vladimira Nazora zamišljen je kao pjaceta u sklopu šireg plana što je bio prvi konkretan korak u zaštiti gradske jezgre. Sam izbor lokacije mjesta za poprsje ispratio je i tadašnji lokalni tisak pišući o njenim prednostima i manjkavostima te mogućnostima adekvatnog pozicioniranja skulpture. Na kraju, spomenuta pjaceta odabrana je kao najpogodnije mjesto što je prihvaćeno i od inicijatora podizanja spomenika Ambroziju Šarčeviću. To se poklopilo i sa željama samog Meštrovića. Naime, on je nakon izrade poprsja zamolio da se ono postavi u okruženju arhitekture i s obveznom zelenom pozadinom pošto je smatrao da, uslijed njenih dimenzija, skulptura ne bi trebala biti smještena u velikom slobodnom prostoru.

U travnju 1971. godine poprsje je svečano otkriveno u prisustvu velikog broja Subotičana. Prisutni su bili i

predstavnici kulturnih i društveno-političkih organizacija, a spomenik je otkrio **Károly Bagi**, tadašnji predsjednik Skupštine općine. Tom prigodom je na subotičkom Senčanskom groblju, gdje je Šarčević pokopan, održana komemoracija i prigodni program koji su priredili članovi Narodnog kazališta, pionirski puhački orkestar i pjevački zbor KUD-a *Bunjevačko kolo*. Poprsje je postavljeno na postament od jablaničkog granita na kome je u podnožju uklesano *Rad i poklon Ivana Meštrovića*. Kada je sredinom 80-ih godina vršena obnova i uspostavljanje pješačke zone gradskog središta, poprsje Boze Šarčevića je listopada 1985. godine izmješteno na današnju lokaciju u Parku Ferenc Raichlea (tada Lenjinovom parku). Radovi na obnovi korza i prilaznih ulica potpuno su izmijenili izgled ovog malog trga kojeg su sa strane Ulice Vladimira Nazora upravo zatvarale krošnje nekoliko stabala te tako kreirale dobar ugođaj. Umjesto biste, u sredini platoa spuštenog za tri stube i okruženog klupama, našla se suvremena brončana skulptura (česma) autora **Save Halugina** koja je postavljena u travnju 1986. godine. Ni ovaj dizajn trga nije dugo potrajao, iako je bio u sazvučju s cjelinom korza. Na inicijativu tadašnje gradske vlasti, radovi vršeni 2008. godine na novoimenovanom prostoru *Plato dr. Zorana Đinđića* donose preuređenje na potpuno suprotnim načelima. Između starih historicističkih palača s kraja 19. i početka 20. stoljeća postavljena je čelična konstrukcija s prskalicama, čiju upitnu estetiku i svrsishodnost nisu prihvatili ni građani kao ni stručna javnost. Mehanizmi i osvjetljenje od početka nisu radili kako je predviđeno, a vremenom su i podne ploče pretrpjele oštećenja. Šarčevićovo poprsje u Raichleovom parku danas je u dobrom stanju, iako je u nekoliko navrata bilo pokušaja oštećivanja skulpture. U neposrednoj blizini nalazi se i poprsje arhitekta Raichlea, rad subotičke kiparice **Daniele Mamuzić**, postavljen 2004. godine.

Branimir Kopilović

Foto: Nada Sudarević (*Hrvatska riječ*) / Nenad Petrović (*Beta*) / Ana Slović (*Beta*)

Posebno priznanje Batik Guilda za Nelu Horvat

Kreativnost, predanost i strast

Predsjednica Hrvatske likovne udruge CroArt, slikarica iz Subotice, **Nela Horvat** osvojila je nedavno Posebno priznanje (Honorable Mention) u kategoriji realističnog slikarstva na međunarodnom natjecanju »Međunarodna godina batika 2024.-25.« za svoj rad pod nazivom *Nostalgia*.

Horvat je dobila priznanje za »izvanrednu kreativnost, predanost i strast u umjetnosti batika, koja obogaćuje i nadahnjuje batik zajednicu«.

»Ovo priznanje za mene ima posebno značenje jer već više od tri desetljeća stvaram u tehnici batik – kroz svilu, vosak i boju, tražeći svjetlost i tišinu u svakom sloju«, rekla je Nela Horvat.

Njeni radovi bit će predstavljeni na novoj web stranici Batik Guild International i u časopisu *The Batik Guild Magazine*.

Nela Horvat slikarstvom se bavi od rane mladosti, a posljednjih 35 godina stvara u zahtjevnoj tehnici – batik na svili po kojoj je i najzapaženija. Članica je međunarodne udruge Batik Guild UK (Ceh Batika), a njezine slike, od kojih su neke i nagrađivane, vidjela je publika u različitim zemljama svijeta.

Batik Guild UK (Ceh Batika) bio je prvi ceh na svijetu posvećen isključivo batiku. Danas je to sve veća skupina međunarodnih članova, a osnovan je 1986. godine od strane male skupine umjetnika batika u Londonu. Danas su članovi umjetnici kako iz Ujedinjenog Kraljevstva tako i iz drugih zemalja širom svijeta, njih blizu dvije stotine.

Cilj Batik Guilda je promicanje i unaprjeđenje obrazovanja u području batika te poticanje i podrška članovima. Kroz sastanke, izložbe, predavanja, radionice i tromjesečni časopis u boji, Ceh potiče konstruktivan i kreativan

pristup ovom umjetničkom zanatu te pruža forum za razmjenu informacija o novim tehnikama.

Pod pokroviteljstvom Batik Guilda, pokrenut je projekt »Međunarodna godina batika 2024.-25.« s ciljem globalne promocije umjetnosti batika te podizanja svijesti o njoj u svijetu, kao i priznavanja batika kao zahtjevnog i punopravnog umjetničkog medija.

Nakon ovog priznanja Nela je sudjelovala i na 3. Festivalu umjetnosti i kulture u Beču od 20. do 22. listopada, manifestaciji koja je okupila 23 istaknuta umjetnika (pjesnika, likovnih umjetnika i glazbenika) iz trinaest zemalja svijeta.

»Ovaj izuzetni događaj, posvećen ljepoti stvaranja i kulturnom dijalogu kroz umjetnost, poeziju i glazbu, obogatio je moj umjetnički život novim iskustvima, vizijama i prijateljstvima. Zahvalna sam organizatorima na pozivu i pažljivoj organizaciji, kao i svim sudionicima koji su svojim radom, energijom i prisutnošću doprinijeli posebnoj atmosferi festivala«, rekla je Horvat po povratku.

J. D.

Posveta novog oltara u kapeli Apostolske nuncijature

Kardinal **Ladislav Némét**, SVD, beogradski nadbiskup i metropolit predvodio je misno slavlje i posvetio novi oltar u obnovljenoj kapeli u Apostolskoj nuncijaturi u Beogradu u srijedu, 22. listopada. Uz novi oltar, kako prenosi portal Beogradske nadbiskupije, kapela je dobila i novi ambon i sedes, koje je kardinal Némét blagoslovio na početku misnog slavlja. Uz kardinala Németa suslavili su domaćin apostolski nuncij **Santo Rocco Gangemi**, grkokatolički biskup u Srbiji **Đura Džudžar**, zrenjaninski

biskup **Mirko Štefković**, umirovljeni srijemski biskup **Đuro Gašparović** i svećenici iz svih biskupija u Srbiji. Na slavlju su bili djelatnici i uzvanice Nuncijature.

Kardinal Némét u propovijedi je naglasio kako oltar nije samo komad kamena ili umjetničkog rada, nego je živi znak Božje prisutnosti, mjesto gdje se susreću nebo i zemlja, gdje Bog i čovjek ponovno postaju jedno u žrtvi Kristovoj.

Dan sjećanja na svećenike pogubljene tijekom Drugog svjetskog rata

Posljednji dan listopada u Subotičkoj biskupiji obilježava se kao Dan sjećanja na svećenike pogubljene na području Bačke tijekom Drugoga svjetskog rata. Svetu misu u obnovljenoj župnoj crkvi Snježne Gospe

u Žablju predvodio je biskup Subotičke biskupije Franjo Fazekas.

»I mi molimo za mir, da ljudi ne čine jedni drugima tako strašne stvari. Među nama mora biti ljubavi i razumijevanja. Naravno, svi imamo mane, ali važno je da ostanemo ljudi – ljudi koji se vole, bez obzira na to koje ideje ili vjeru zastupaju. Stoga je ovaj dan ujedno i dan pomirenja, dan sjećanja, kako bismo istinski odali poštovanje onima koji su patili i dali svoje živote za našu Crkvu«, rekao je biskup Fazekas.

Prigodnu propovijed održao je župnik iz Bečeja, vlč. **László Fuderer**. Zbog neobrađene arhivske građe ne postoje točni podaci o broju pogubljenih svećenika. Prema nedavno objavljenoj studiji, na ovaj je način život izgubilo ukupno 37 svećenika koji su pripadali drugim biskupijama i novosadskim franjevcima. Subotička biskupija smatra 17 svećenika svojim mučenicima.

Ručak za korisnike Caritasove socijalne službe

Na inicijativu kardinala **Ladislava Németa**, SVD, beogradskog nadbiskupa i metropolita 30. listopada u župnoj svorani Krista Kralja u Beogradu Caritas Beograda organizirao je zajednički ručak za korisnike usluga Caritasove socijalne službe, a sredstva je osigurala Beogradska nadbiskupija. Na ručku se, kako prenosi portal Beogradske

nadbiskupije, okupilo trideset korisnika ovih usluga, koje je na početku u ime kardinala Németa pozdravio generalni vikar mons. **Marko Trošt**, koji je i posluživao, a uz njega su također posluživali direktor Caritas Beograda dr. **Miloje Veljić**, župnik ove župe vlč. **Aleksandar Ninković**, tajnik kardinala Németa i župni vikar ove župe vlč. **Stipo Filipović**, volonteri i uposlenici Caritas.

Na kraju ručka korisnicima su podijeljeni paketi hrane kao dar Caritas Beograda.

Početak radionica na župi u Aleksandrovu

Radionice za osobe s psihofizičkim smetnjama od danas, 7. studenoga, u 17 sati bit će održavane svakog ponedjeljka i petka na adresi Starine Novaka 58 u Subotici (župa Marija Majka Crkve – Aleksandrovo).

Radionice su namijenjene osobama s psihofizičkim smetnjama i sve one koji bi voljeli izdvojiti svoje vrijeme i pružiti podršku i pomoć potrebnima. Na radionicama je planirano vrijeme provoditi u plesu, pjesmi, sportsko-rekreativnim i radnim aktivnostima.

Za više informacija možete pozvati navedene brojeve telefona: 060/143-09-39 (Mirela), 060/556-89-16 (Nadja) i 061/639-10-82 (Una).

U susret blagdanima

- 8. studenoga – Gracije Kotorski, Bogdan
- 9. studenoga – Posveta lateranske bazilike
- 10. studenoga – Leon Veliki
- 11. studenoga – Martin biskup
- 14. studenoga – Nikola Tavelić
- 16. studenoga – Margareta Škotska
- 19. studenoga – Elizabeta Ugarska

Tužno sjećanje

Marta Jaramazović,
rođena Vojnić Tunić
21. 10. 1939. – 13. 11. 2024.

Pere Jaramazović
4. 9. 1940. – 1. 11. 1995.

Uspomenu na vas zauvijek ćemo čuvati u svojim srcima, a svakog 1. studenoga na svetoj misi i na groblju zajedno se okupljati

Vaša djeca s obiteljima

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Živjeti kršćanski

Svoje kršćanstvo često shvaćamo olako. Doživljavamo ga kao neku dobrodošlu pomoć u ovozemaljskom životu, ispreplićemo ga s praznovjerjem i pristupamo mu vrlo površno. A ono je životno opredjeljenje, pripadnost Kristu bez izuzetka, život prema njegovom programu u svakoj prilici i na svakom mjestu. I ne treba takav način života odgađati, ostavljati kad nešto prođe, kad godine prođu, a onda kada pritisnu teškoće sjetiti se moliti pomoć, očekivati uslišanje. S Bogom nema trgovine, on nam puno daje, ali i od nas nešto očekuje. Ako prihvaćamo darove, ispravno je i da ispunimo svoj dio. No, često je problem u tome što ne mislimo na vječnost, nego se zadržavamo u sadašnjosti, pa nam se u spletu nekih sretnih okolnosti čini da nam Bog ne treba, da su kršćanske obveze preteške, da je korisnije prikloniti se stajalištu svijeta. Ali, ako ne pristanemo biti kršćani u svako doba i u svakoj situaciji, odbijamo ono najvrjednije što nam Gospodin nudi, a to je vječnost. I nikad ni u jednoj situaciji ništa ne može biti veće i vrijednije od Boga. Vrijeme brzo prolazi, ne znamo imamo li ga ili ne, zato treba već danas pristati uz Krista cijelim svojim životom, a ne trgovački vagati što mi u ovom trenutku više koristi. Najvrjednije je biti Kristov. Ljubav kojom nas on ljubi ne možemo nigdje pronaći, to je ljubav kojom nas spašava, a od nas on treba pristanak na spasenje, treba da mu ljubav uzvratimo. Kada tako pogledamo na svoje kršćanstvo, shvaćamo da način svoga života treba okrenuti, i to ne nekad u budućnosti, nego ovoga trena.

Krist je temelj

Pavao u poslanici Korinćanima piše: »Jer nitko ne može postaviti drugoga temelja osim onoga koji je postavljen, a taj je Isus Krist« (1Kor, 1, 11). Samo je jedan temelj na kojemu se može zidati zgrada svoje

duhovnosti, taj je temelj već postavljen i to je Krist. On je počelo svega na čemu vjernik radi i oko čega se trudi. Danas često susrećemo kršćanstvo bez Krista, kršćanstvo prema osobnim parametrima. Izgovaramo se dobrim djelima, nekim humanizmom u kojem nema Boga. No, koliko god se zavaravali, čak do te mjere da počnemo u to i vjerovati, to nikada ne može biti ispravno, jer biti kršćanin je biti Kristov. Temelj naše duhovnosti i cijelog našeg načina života mora biti On, naš Spasitelj. Zato ne smijemo dozvoliti da neki trendovi utječu na nas, da ovozemaljsko, prolazno, mijenja naše temeljno opredjeljenje za Gospodina. Za kršćanina nema trendova, dobrih i loših prolaznih prilika, on je uvijek svjestan da je njegova jedina prilika Krist, koji mu nudi spasenje, a on to mora prihvatiti. Prihvaćanje se očituje načinom života. Nema privatne vjere, nema »važno je što nosim u srcu«, ono što nam je u srcu potrebno je pokazati i u životu.

Crkva

Koliko trebamo raditi na sebi, toliko je potrebno dati svoj doprinos na izgradnji Crkve. »Hram ste Božji i Duh Božji prebiva u vama. Ako tko upropašćuje hram Božji, upropasti će njega Bog. Jer hram je Božji svet, a to ste vi« (1Kor 3, 16-17). Crkva je hram Božji u kojoj prebiva Duh. Ona je Božji narod, kojega smo mi dio. To je dar i zadatak za svakog pripadnika Crkve. Živjeti kao dio zajednice, doprinositi njezinoj izgradnji i jačanju zajedništva ono je što trebamo činiti. Uzor nam uvijek može biti prva Crkva, opisana u Djelima apostolskim. Ovo Pavlovo upozorenje potrebnije je nego ikad prije, kad individualizam razara zajedništvo, kad u društvu prestiža i moći svatko želi sebe istaknuti i nametnuti, ili suprotno: vjeru gurnuti pod tepih, pa zajednicu ignorirati.

Kapelice – nadgrobnni spomenici na grobljima (XXXIV.)

Kapela Krista Raspetoga na groblju u Bogojevu

Na groblju su sahranjeni i pojedini Hrvati. Ovdje ima nekoliko pokojnih predstavnika sončanske »dijaspose«, pridošle udavanjem ili ženidbom za Mađarice i Mađare u susjednom selu, ali i onih Hrvata koji su ovdje bili na službama ili prodošli kao novija emigracija iz različitih ekonomskih razloga

P rvo, staro groblje u Bogojevu, selu u zapadnoj Bačkoj, danas nekoliko kilometara udaljenom od lijeve obale Dunava, službeno je započelo biti posljednje počivalište lokalnih žitelja, tada gotovo isključivo katolika, 1771. godine. Ono se napunilo već za 47 godina te je 16. studenoga 1818. godine otvoreno novo. Groblje je toga dana blagoslovio bački naddekan i župnik **Bálint Polereczky**. Površina za groblje uzeta je od općine Bogojevo, nalazi se na starom Doroslovskom putu, prvobitno je, a i danas se to razaznaje, bila ograđena jarkovima, te već tada žičanom ogradom. Po zapisima iz arhiva bogojevske župe sv. Ladislava, ugarskoga kralja, koje je načinio administrator ove župe **Adalbert Rácz**, od opredjeljivanja ove površine za groblje do dana kada je bilo spremno za sahranjivanje prošlo je četiri mjeseca. Plan je bio da se na njemu sahranjuju pokojnici oko 30 godina, jer se predviđalo, kako navodi Rácz, da će biti napunjeno grobovima u tom razdoblju, te da se nakon toga pokopi nanovo obavljaju na starom groblju. To se može smatrati prirodno racionalnim planom za ono vrijeme, no čini se da se, smanjivanjem broja žitelja, od te ideje odustalo.

Rácz spominje i popis osoba koje su sudjelovale u svečanosti blagoslova. Osim naddekana (arhiprezbitera) bačkog i administratora lokalne župe, tu su bili i glavni sudac **János Schimits** (u Ugarskoj najviši dostojanstvenik kojeg je imenovao kralj i koji je upravljao županijom), zatim općinski bilježnik, crkveni sindik, zvonar, seoski učitelj, kantor, općinski načelnik i zvaničnici Općine, načelnik Sirotinjskog doma i općinski rizničar.

Značajni katolički marker

Danas je, osim crkve sv. Ladislava, upečatljivi sakralni objekt i značajni katolički marker Bogojeva grobljanska kapela, u središtu ovoga groblja, sagrađena zahvaljujući zakladi mještanke **Borbále Horák**. Ona je dvije godine živjela kao udovica, s uspomenom na svog voljenog supruga u srcu, od kojeg se morala rasti u mladoj dobi. Godine 1819. udala se za **Andrása Rumija**, udovca, i tako postala suputnica svom drugom suprugu u dobru i zlu. Par je imao malo vremena za zajednički život, živjeli

Foto: Emil Ruppá

su u braku godinu i pol, jer je Borbála umrla u dobi od 34 godine, 30. ožujka 1821. Prije smrti Borbála je seoskom vijeću položila 60 forinti za izgradnju kapele na groblju. Župnik **Mihály Sinkó** odlučio je dati izgraditi kapelu. Nacrt je izradio arhitekt **Géza Koczka** iz Subotice, a proračun je pripremio župnik. Ugovor o gradnji sklopljen je s majstorom zidarom **Antalom Mayekom** iz Apatina.

Župnik Sinkó položio je temeljni kamen kapele na Veliki četvrtak, 30. ožujka 1899. Unutrašnjost kapele, izgrađene u gotičkom stilu, duga je 8,5 m, široka 4,5 m, a visina njezina križnog svoda je 5 metara. Zvono teško 145 kg postavljeno je u toranj i prvi put zazvonilo 20. lipnja te godine. S jedne strane zvona bio je lik uskrslog Isusa s pobjedničkom zastavom, a s druge anđeo koji puše u trubu. Zvono je izradio **Sándor Bodicsy**, lijevač zvona iz Baje. Zvono je bilo ukrašeno potpisom: »Ustat ćemo na zvuk trube«, što je često korištena i snažna biblijska slika događaja uskrsnuća vjernih mrtvih pri drugom Kristovom dolasku na Zemlju. Oltar, izgrađen u gotičkom stilu, prikazuje Isusa na križu, s Djevicom Marijom s desne strane i Ivanom, ljubljеним учеником, s lijeve strane. U Povijesnom shematizmu Kalačko-bačke nadbiskupije navodi se da je kapela posvećena Isusu Kristu raspetome.

Poticaј na stalnu molitvu za pokojne

Iako skromnih dimenzija, ova neogotička kapela prkosi uobičajenoј slici groblјanske arhitekture. Poput mini-

Foto: Emil Ruppá

jaturne katedrale, njeni šiljasti lukovi i vitke linije unose dašak gotičke uzvišenosti usred mirnog groblјanskog pejzaža malog sela, čiji su pobožni i imućni stanovnici bili svjesni oplemenjujuće vrijednosti sakralne arhitekture. Danas, u okruženju groblја koje je postalo mjesto sahranjivanja i pravoslavnih, s malim dijelom u kojemu su i preostali grobovi Židova, te, što nije čest slučaj u Vojvodini, prostorno odvojenim i koncentriranim grobovima bogojevskih katolika Roma, ova nedavno obnovljena kapela ima poseban značaj. Liturgijski se aktivno koristi, te ostaje poticaj na stalnu molitvu na mjestu gdje su oni kojima se »život mijenja, a ne oduzima«, kako kršćani vjeruju.

Na groblju su sahranjeni i pojedini Hrvati. Ovdje ima nekoliko pokojnih predstavnika sončanske »dijaspore«, pridošle udavanjem ili ženidbom za Mađarice i Mađare u susjednom selu, ali i onih Hrvata koji su ovdje bili na službama ili prodošli kao novija emigracija iz različitih ekonomskih razloga. Hrvati su u poslijeratnim popisima činili 1-2% stanovnika ovog sela. Po posljednjim popisima, od 1.245 stanovnika Hrvatima se izjasnilo njih devetoro. Mađari su na prvom mjestu među prisutnim narodima (42,4% stanovnika), slijede Romi (31,8% – Bogojevo je prvo mjesto u Vojvodini po udjelu romskog življa u ukupnom stanovništvu), te Srbi, kojih ima 16,2%.

Podaci: etnolog Emil Ruppá
Marko Tucakov

I vojvođanski Hrvati u Saboru?

Nekoliko tjedana pregovora vojvođanskih Hrvata s čelnicima dvije hrvatske stranke, HSS-om i HDZ-om, rezultiralo je konačnom mogućnošću da se iz redova ovdašnjih Hrvata izabere zastupnik u Hrvatski sabor koji bi ordinirao na Markovu trgu u Zagrebu i zastupao interese ove manjinske zajednice u SCG. HDZ je pregovarao s DSHV-om i na listi za dijasporu, koja predstavlja 11. izbornu jedinicu, ima člana DSHV-a *Ivicu Kozbašića* diplomiranog inženjera stočarstva iz Sonte, koji je rangiran na 13. mjestu. Predstavnici Hrvatskog nacionalnog vijeća, Hrvatskog narodnog saveza, Hrvatskog akademskog društva, te predstavnici Srijema razgovore su vodili s predsjednikom Hrvatske seljačke stranke *Zlatkom Tomčićem*, koji je inicirao da se na njihovoj stranačkoj listi za dijasporu nađu dva vojvođanska Hrvata. Prema postignutom dogovoru, na drugom mjestu HSS-ove liste nalazit će se predsjednik HNS-a *Franjo Vujkov*, odvjetnik iz Subotice, a na deseto-me mjestu *mr. Mato Groznica*, inženjer prometa iz Golubina (Srijem).

(Dušica Dulić)

Izravna kontrola na terenu

Mnogi naši čitatelji vjerojatno ne znaju da postoji »inspektor« zadužen za kontrolu i nadzor nad ravnopravnom službenom uporabom jezika na teritoriju Vojvodine. *Miroslav Kuhajda*, savjetnik tajnika u Pokrajinskom tajništvu za upravu, propise i nacionalne manjine, zadužen je za nadzor nad službenom uporabom jezika i pisma. »Ukupnu tematiku službene uporabe jezika i pisma dobili smo Omnibus zakonom prošle godine člankom 18. koji predviđa pravo vršenja nadzora nad službenom uporabom jezika i pisma na teritoriju AP Vojvodine. U drugom dijelu tog članka govori se da AP Vojvodina ima pravo i urediti tu oblast, što smo mi svibnja mjeseca i uradili kad smo donijeli Odluku o bližem uređivanju pojedinih pitanja službene uporabe jezika i pisma u pokrajini Vojvodini. Ovdje smo detaljnije razradili ona pitanja koja nisu bila regulirana zakonom prije svega Zakonom o službenoj uporabi jezika i pisma Republike Srbije«, kaže Kuhajda.

(Jasminka Dulić)

Ideja jednakosti na ispitu

Svaki sedmi stanovnik Europe pripada nekoj od 150 manjinskih nacionalnih zajednica koliko ih je izbrojeno na Starom kontinentu. Ukupno, izraženo brojkama, 100 milijuna ljudi spada u kategoriju manjina ili naroda bez država, a žive u 45 zemalja Europe, što predstavljeno na geografskoj karti »stare dame« daje vizualni efekt leopardove kože. Gotovo sve europske države su u stvari multinacionalne, i svaka od njih, u većem ili manjem procentu, pod svojim krovom ima dio stanovništva druge »vjere i nacije«, pridošlih u raznim periodima tijekom brojnih migracija kojih je bilo kroz cijelu povijest Europe. A migracije su na tako malom prostoru, kakav je u biti europski kontinent, bile poput lakog izleta, te je njegova iznimno razgranata nacionalna struktura logična posljedica historijskih i geografskih okolnosti.

(Vesela Laloš)

Obnovljena zgrada Osnovne škole u Gornjem Tavankutu

U Gornjem Tavankutu u utorak je svečano otvorena i predana na upotrebu zgrada područne škole »Matija Gubec«. Na svečanosti koja je ovom prilikom održana prisustvovali su predstavnici lokalne samouprave na čelu s članicom Izvršnog odbora Edit Pinter Molnar, zatim predstavnice ADF-a Jasna Hajder i Suzana Mačković, te predstavnik PU »Naša radost« Dujo Runje.

Na početku programa koji su priredili učenici ove škole, prisutne je pozdravio ravnatelj škole *Kalman Kuntić*, ističući zadovoljstvo da je rekonstrukcija ovog objekta određena kao prioritet te se zahvalio ADF-u, SO Subotica-Fondu za razvoj Subotice i MZ Tavankut u suradnji sa Grupom za razvoj, koji su pomogli rekonstrukciju ove škole.

Po završetku zabavnog programa kojeg su učenici nižih razreda pripremili mjesni župnik *Franjo Ivanković* je blagoslovio prostorije ove škole.

U priopćenju za javnost koje je prisutnim novinarima uručila predstavnica ADF-a Jasna Hajder između ostalog stoji da je u okviru ovog projekta na zgradi osnovne škole u Gornjem Tavankutu izgrađen novi krov, stara i dotrajala stolarija zamijenjena je novom, te ukupna

vrijednost izvršenih radova iznosi 2,5 milijuna dinara. Dio radova u iznosu 100.000 dinara a koji se tiču uklanjanja starog krova odradili su mještani Gonjeg Tavankuta.

Program za majke i dide u vrtiću Marija Petković Biser u Subotici

Veliko je bogatstvo imati baku i djeđa ili *majku* i *didu*. To znaju naši drugari – djeca iz vrtića *Marija Petković Biser* u Subotici, koja su i ove godine pripremila priredbu i druženje sa svojim najdražim iskusnim članovima obitelji. Program pod poznatim nazivom *Za sunčanu jesen života* održan je 30. listopada u dvorištu vrtića, a u njemu su sudjelovala sva djeca iz vrtića.

Najprije su najmlađi, koji su bili i najnestrpljiviji, pozdravili svoje *majke* i *dide*: polaznici jaslica nastupili su s pjesmicom *Mali bratec Ivo i mala Marica*. Bili su odlični, a pripremile su ih odgojiteljice **Nada Gabrić** i **Dejana Balažević**.

Zatim su program nastavile skupine *Pačići* i *Cvjetići*, nešto starija djeca vrtića, koje su uvježbali **Biljana Mrđanov**, **Emina Kujundžić** i **Nenad Temunović**. Bilo je svega – i pjesme i plesa, a pjevalo se čak i na talijanskom jeziku, za što ih je pripremila s. **Eleonora Merковиć**.

Naravno, vrtićanci su odigrali i pravu predstavu! Nakon praizvedbe na *Danima hrvatske knjige i riječi* sada već iskusni mali glumci ponovili su igrokaz *Turci i Bunjevac u dugačkoj košulji*. To je narodna priča koju je zapisao **Balint Vujkov**, a koja je baš bila duhovita. *Majke* i *dide* bili su ponosni što su čuli svoju unučad kako znaju *divaniti* bunjevački, a uz to su se i dobro nasmijali i zabavili.

Priredba je završila točkom posvećenom blagdanu Svih svetih, koji se obilježavao narednih dana. Bila je to zajednička aktivnost djece i njihovih *majki* i *dida*. Zajedno su na listove drveta pisali dobra djela, jer su sveci oni koji su jako dobri. Tim dobrim djelima ukasili su »drvo svetosti« koje je tim povodom nastalo na zidu vrtića. Tako krasno olistalo drvo, prepuno dobrih djela, podsjetilo je sve kako svatko od nas može biti svet – samo treba biti jako dobar. Tako jednostavno, zar ne?

Radosni jer su proveli divno vrijeme zajedno vrtićanci i njihove *majke* i *dide* potom su se počastili i družili sve dok nije došlo vrijeme za povratak kući.

B. I.

Sutra u Subotici Pokrajinska smotra recitatora

Već 24. put slavimo našu lijepu riječ – rič!

Sutra, 8. studenoga, u 10 sati, u čitaonici Gradske knjižnice Subotica počinje Pokrajinska smotra recitatora na hrvatskom jeziku. Na ovom, 24. po redu natjecanju, koje organizira Hrvatska čitaonica iz Subotice, nastupit će najbolji recitatori iz cijele Vojvodine u tri dobne kategorije: mlađi uzrast (od 1. do 4. razreda osnovne škole), srednji uzrast (od 5. do 8. razreda osnovne škole) i stariji uzrast (srednjoškolci i studenti). Oni će kazivati stihove na svom materinskom, hrvatskom jeziku.

Pobjednici sutrašnje smotre osigurati će si mjesto na jednodnevnom izletu u Osijek, koji bi trebao biti održan početkom prosinca, najavljuju organizatori. Svaki sudio-

nik dobit će i prekrasnu knjigu na hrvatskom jeziku kao uspomenu na ovaj događaj.

Ako volite lijepo kazivanje poezije, svratite sutra do subotičke knjižnice i uživajte – ugođaj je zagarantiran!

B. I.

Molimo za zrno koje sijemo i ruke koje dijele

Učenici OŠ *Ivan Goran Kovačić* iz Sonte, polaznici izbornog predmeta hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture i učenici izdvojenog odjela Glazbene škole *Stevan Hristić* iz Apatina, organizirali su u Sonti, uz pomoć nastavnice hrvatskog jezika **Tamare Kokai** i drugih nastavnika, 30. listopada manifestaciju *Dani kruha*.

Priredba je održana u punoj velikoj dvorani mjesnog Doma kulture pred učenicima, njihovim roditeljima, bakama i djedovima te gostima.

Ovom priredbom učenici su kroz molitvu, pjesmu, riječ i ples zahvalili Bogu za kruh i plodove zemlje.

»Čast nam je što svake godine ovoj manifestaciji na-
zoće naši dragi gosti iz Hrvatske. Posebno zahvaljujem

našem nekadašnjem nastavniku i ravnatelju škole u Vukovaru **Jozi Mihaljevu** jer smo zahvaljujući njemu uspostavili suradnju sa školama *Antun Bauer* u Vukovaru i *Vijenac* u Osijeku», kazao je ravnatelj škole **Miljenko Dakić**.

»S obzirom na to da smo treći put na *Danima kruha*, odlučili smo učenicima škole u Sonti pokloniti jednodnevni izlet u Osijek. Voljeli bismo da sudjelujete na nekoliko nastavnih sati u našoj školi i da s našim učenicima nakon toga obiđete Osijek«, kazala je ravnateljica OŠ *Vijenac* iz Osijeka **Vesna Vrbošić**.

Škola *Vijenac* poklonila je sončanskoj školi i KPZH-u *Šokadija* po jednu sadnicu lipe.

»U projektu suradnje s Hrvatskom školom iz Pečuha smo 48 godina i ove godine smo im poklonili sadnicu lipe, koja ima list u obliku srca, kao znak prijateljstva. Kako ste vi naši prijatelji, tri godine poklanjamo i vama sadnicu lipe, pa će tri sadnice, u Pečuhu, Osijeku i Sonti, zajedno rasti«, kazala je Vrbošić.

U programu su sudjelovali učenici od prvog do osmog razreda. Poslije priredbe djeca su se počastila kruhom i drugim proizvodima od brašna – slanim i slatkim, koje su za tu prigodu pripremile njihove majke i bake.

U osnovnoj školi *Ivan Goran Kovačić*, od 209 učenika, izborni predmet hrvatski jezik s elementima nacionalne kulture pohađa 124 učenika od prvog do osmog razreda.

Manifestaciji su nazočili zamjenik gradonačelnika Vukovara **Filip Sušac**, predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje **Nataša Francuz** i drugi gosti iz Vukovara i Osijeka.

Z. V.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem višenamjenski poslovni prostor u BiH, RS Srpska, Istočno Sarajevo u centralnoj gradskoj »A« zoni na šetnici Dr. M. Lazića, veličine 100 m² + 35 m², idealan za predstavništvo kompanija, organizacija ureda ili automatskih kazina iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Kontakt email: lindov@yahoo.com ili viber: +964-781-891-68-75.

Tražim simpatičnu i lijepu Hrvaticu za međusobno učenje hrvatskog i mađarskog jezika. Ja sam »mlad« umirovljenik, po nacionalnosti Mađar. Tel.: 061/6566-577.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

SOMBOR - Prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025-5449220; 064-2808432.

Potrebne njegovateljice s europskim papirima za njemačku agenciju. Prijava na zdravstveno osiguranje dok radite. Ne plaćate proviziju. Plaćaćete su za slabije znanje njemačkog jezika od 1.500 eura, a za bolje od 1.800 pa navise.

Ja sam uz vas 24 sata dok ste na šteli. Sva pitanja i prijave možete poslati putem WhatsAppa ili Vibera. +381-63-708-05-60. Budite i vi dio našeg tima. Jovanka

Prodajem poljoprivredno zemljište, parcele broj 33565/1 i 33564 k.o. Donji Grad, za 8.500 eura/jutro. Kontakt 064/3758889.

Izdajem u najam poslovni prostor – 320 m², uži centar – Apatin – Ulica svetog Save 25. Pogodno za auto salon ili trgovinu. Ukupna površina s dvorišnim dijelom – 700 m²
Tel: 063/738-97-85

Prodajem nepokretnost površine 4.516 m² u Rudanovcu u okviru Nacionalnog parka »Plitvička jezera«, po cijeni od 165.829,00 eura. Informacije na telefon 063/888 71 34.

Prodajem mrežice za mlade voćke 270 komada, veličine 56 cm x 20 cm. Cijena 30 din/kom. Telefon: 064/9738601.

Prodajem plišanu otunknu, strigansku maramu, tkane ponjave i pregače. Informacije na telefon 062/1789106.

Osoba s invaliditetom (II. stupanj) traži posao u Subotici.
Kontakt telefon: 061/6767041.

Gradska uprava Subotica, Trg slobode 1, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu okoliša, temeljem članaka 14. i 39. Zakona o procjeni utjecaja na okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 94/24), u svojstvu nadležnog tijela:

OBAVJEŠTAVA JAVNOST O PODNIJETOM ZAHTEJUV ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA OKOLIŠ

Nositelj projekta Poduzeće za telekomunikacije »Telekom Srbija« a.d. Beograd, Takovska br. 2, 11000 Beograd, podnio je dana 29. 10. 2025. godine, pod brojem 004366762-2025-09693-004-081-380-001, zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na okoliš projekta: Bazna stanica mobilne telefonije »SU155 SUL155 SUO155 SUJ155 Hajdukovo (CT)«, na katastarskoj parceli br. 4360/1 k. o. Palić, Subotica, u Hajdukovu (46.12177°, 19.80018°).

Javnost može izvršiti uvid u podatke, obavijesti i dokumentaciju nositelja projekta i dostaviti mišljenje na podnijeti zahtjev u roku od 15 dana od dana oglašavanja. Uvid se može izvršiti u prostorijama nadležnog tijela u Gradskoj kući u Subotici, soba 130, svakog radnog dana od 10 do 14 sati, kao i elektronički na internetskoj veb prezentaciji Grada Subotice, na adresi www.subotica.ls.gov.rs/cat_doc/zastita-zivotne-sredine. Mišljenja se mogu dostaviti na adresu nadležnog tijela ili elektroničkom poštom na adresu zivotnasredina@subotica.ls.gov.rs.

U postupku odlučivanja tijelo može donijeti odluku da je za predmetni projekt potrebna izrada studije o procjeni utjecaja na okoliš i odrediti njen opseg i sadržaj, ili odluku da za predmetni projekt nije potrebna izrada studije o procjeni utjecaja na okoliš i odrediti mjere sprječavanja, smanjenja ili otklanjanja negativnih utjecaja ili druge minimalne uvjete zaštite okoliša.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 11. 11. 2025.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

HRT

Emisije programa za Hrvate izvan RH emitiraju se ponedjeljkom, utorkom, srijedom i četvrtkom na Drugom programu HTV-a poslije 18 sati i to prema sljedećem rasporedu:

- ponedjeljak u 18 sati i 20 minuta – dokumentarni film o Hrvatima izvan RH
- utorak u 18 sati i 20 minuta – *Glas domovine*
- srijeda u 18 sati i 20 minuta – *Pogled preko granice* – Hrvati u BiH
- četvrtak u 18 sati i 10 minuta – *Globalna Hrvatska*

Emisije se repriziraju ponedjeljkom i srijedom (dokumentarni filmovi o Hrvatima izvan RH i *Pogled preko granice*) na HTV 4 od 20 sati i 30 minuta, a *Globalna Hrvatska* reprizira se na HTV 4 subotom u 17 sati i 10 minuta. Na satelitskom HRT Int. sve spomenute emisije prikazuju se u skladu s vremenskim zonama, a mogu se pogledati i na multimedijskoj platformi HRTi te na internetskom portalu *Glas Hrvatske*.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Tko čeka – dočeka

Tisuću boja Toskane (II. dio)

Nije mi jasno kako turističke agencije uspiju posjet Toskani spakirati u tri do četiri dana. Mi smo sa svojih šest noćenja u Toskani bili poprilično zauzeti rasporedom. Ako se sjećate, proteklog sam tjedna, otprilike, stigla do polovice prvog dana. I prije nego što nastavim, odmah hrabro izjavljujem da neću moći sve opisati jako detaljno, kako ovo ne bih razvukla do Nove godine.

Prvi dan, dio drugog dana

Nakon Lucce, uputili smo se prema Pisi. Ja sam već ranije vidjela Krivi toranj, kada sam nakon diplomiranja putovala u Rim. I sada, tijekom pripremnih razgovora s ljudima, mnogi su nam rekli da tamo zapravo nema puno toga osim samog tornja i cijelog glavnog kompleksa na Piazza dei Miracoli. To smo prvo obišli, naravno, i to vrlo brzo jer je nevjerojatna količina turista koji prstom u zraku »ispravlja« Krivi toranj. Odlučili smo ne plaćati ulaznice i ne biti u gužvi, nego se izgubiti po uličicama Pise i izbiti do rijeke Arno. Uz divne, romantične trgove i šetnicu Lungarni di Pisa, ali i sjajne lazanje, ovaj mi je grad ostavio potpuno drugačiji dojam. Više nije bio samo toranj, niti tako malen kako sam ga pamtila. Bio je baš predivan i romantičan, kao što smo bili i mi u njemu.

Takav dan svoj je kraj mogao dočekati samo u zalasku sunca negdje na obali, i tako je i bilo. Odabrali smo najbliži gradić jer nismo imali puno vremena do zalaska. Nismo pogriješili. Ne pamtim kada je sunce ljepše zašlo nego tada, u Tirreniji.

Drugi dan bio je rezerviran za Sienu. Kako je to velik zalogaj, za nju smo ostavili cijeli dan, bez dijeljenja, i nismo pogriješili. Siena je prekrasna, a put do nje, osobito ako ne koristite brzu cestu i autocestu, prava je toskanska bajka. A u Sieni smo radili sve ono što inače ne radimo: jeli smo na glavnom trgu, stajali u redu s gomilom turista da bismo razgledali katedralu i muzeje. Ali sve je

vrijedilo i sve iskreno preporučujem. Više od muzeja i umjetničkih djela volim pogled na gradove s visine, a ta mi se želja u Toskani barem utrostručila. Pogled koji me ostavio bez daha bio je onaj s krova Museo dell'Opera del Duomo, Facciatone. Uz muzej smo obišli i Duomo di Siena, jednu od najljepših gotičkih katedrala u Italiji, crno-bijeli mramor, umjetnička djela **Donatella**, **Bernini**-ja i **Michelangela**, Piccolominijsku knjižnicu s freskama **Pinturicchija**. Nismo stigli do bazilike San Domenico, ali jesmo do predivne tvrđave Medicea. Poseban doživljaj svakako je prostrani trg Piazza del Campo, koji se smatra jednim od najljepših u Italiji. Ima oblik školjke, a na njemu se održava čuvena konjska utrka Palio di Siena. Talijani obožavaju sjediti po podu ovog trga i upijati sunce, naravno da smo se ponašali kao pravi Talijani.

Prva asocijacija na Toskanu mnogima je Firenca. Meni, iskreno, nije, više su to vijugave ceste s dugim redovima čempresa, ali svakako nismo mogli biti u Toskani, a da ne obiđemo ovaj grad koji izgleda kao da je cijeli pretvoren u umjetničko djelo, mjesto gdje svaka ulica, crkva i most pričaju priču o renesansi, ljepoti i ljudskom geniju.

Simbol grada je, naravno, Duomo di Firenze (Santa Maria del Fiore), s predivnom Brunelleschijevom kupolom i fasadom od bijelog, zelenog i ružičastog mramora. Odmah pokraj nalazi se Piazza della Signoria, glavni trg i muzej na otvorenom, sa skulpturama poput Neptunove fontane i kopije **Michelangelovog Davida**. Tu je i Palazzo Vecchio, gradska vijećnica s tornjem i prekrasnim pogledom. Popis obaveznih i važnih znamenitosti predug je i za sve bi vam trebalo nekoliko dana. Mi smo odabrali crkvu Santa Croce, Piazzale Michelangelo koji pruža nestvaran pogled na Firencu, Ponte Vecchio, najpoznatiji most, i još poneku znamenitost.

Najljepše, bajkovite dijelove ostavljam za posljednji dio moje ispunjene želje.

Gorana Koporan

Martina Poljaković, trkačica

Venecijanski maraton

Posljednji vikend listopada profesorica **Martina Poljaković** provela je u jednom od najegzotičnijih gradova svijeta, romantičnoj Veneciji. Ovoga puta nije bila, kao mnogo puta prije, na đlačkoj ekskurziji, nego je sudjelovala na velikom međunarodnom trkačkom natjecanju i uspješno istrčala svoju polumaratonsku utrku.

Kako ste se odlučili trčati polumaratonsku utrku baš u Veneciji?

Svake godine izaberem jednu od atraktivnijih trkačkih destinacija u Europi i tijekom cijele sezone stavljam poseban akcent na nju. Ovogodišnji izbor bila je Venecija i prijavila sam se, skupa s nekoliko mojih klupskih kolega, još na početku godine jer je ranija prijava i znatno jeftinija od onih kasnijih. Kako smo unaprijed znali termin, postupno smo rezervirali adekvatan i pristupačan smještaj u obližnjem Mestreu i sve uredili za odlazak na jednu od najegzotičnijih utrka u ovom dijelu svijeta.

Nakon brojnih đlačkih ekskurzija koje ste vodili u Veneciju sad ste i sami bili na jednom, svojevrsnom sportskom putovanju. U čemu se razlikovao doživljaj drevnog grada na vodi?

Ponajprije u dolasku u sam grad, jer sam s đlačkim ekskurzijama uvijek dolazila iz smjera Lida de Jesola, a sada sam ulazila u Veneciju iz smjera Mestrea preko velikog mosta koji je spaja s ostalim dijelom kopna. Također, ovog puta nisam imala nikakvih profesionalnih obveza i bila sam potpuno fokusirana na utrku i spoznaju jednog posve drugačijeg doživljaja ovog fantastičnog grada.

Upoznajte nas malo s detaljima vezanim za samu utrku.

Wizz Air Venice Marathon, kako glasi službeni naziv ove utrke, pored glavne na 42,5 km ima i dvije dodatne – polumaratonsku (21 km) i utrku na 10 km, a kontinuirano se održava još od 1986. godine. Prema nekim podacima koje smo dobili, na ovogodišnjoj utrci je sudjelovalo više od 18.000 trkača iz nekoliko desetaka svjetskih zemalja, o čemu su zorno svjedočile i brojne nacionalne zastave svih sudionika.

Je li staza utrke bila zahtjevnja i kako ste je Vi osobno doživjeli?

Osobno mogu reći da je za nas trkače iz apsolutne ravnice utrka čija trasa vodi preko starih kamenih staza Venecije i četrnaest mostova, to ipak mnogo zahtjevnije nego na drugim, znatno ravnijim utrkama. Početni dio polumaratonске utrke u dužini od 10 km trčao se u obližnjim Mestreu, potom se išlo preko velikog mosta koji je dug 3,8 km, a ostatak sve do cilja išao je prekrasnim, ali i za trčanje zahtjevnim ulicama Venecije.

Kakvo je bilo Vaše ciljno vrijeme?

Zbog navedenih specifičnosti ovo nije tip utrke na kojoj se postižu najbolja personalna vremena, već je u pitanju

zahtjevnja staza koju se treba pažljivo svladati, ali pritom i uživati u prekrasnom ambijentu i egzotičnom krajoliku. Vrijeme je bilo idealno za trčanje; u vrijeme utrke nekih 14 stupnjeva, ali mi rezultat ovoga puta nije bio prioritetan i na koncu sam u konkurenciji 150 trkačica (55-59 godina) zabilježila rezultat od 1 sat i 50 minuta, i zauzela osmo mjesto u konačnom poretku svoje starosne kategorije. Moglo je biti i bolje, ali i znatno lošije, pa sam, u konačnici, jako zadovoljna svojim nastupom u Veneciji.

D. P.

Starosna barijera

Za razliku od naših prostora gdje vladaju svojevrsne starosne predrasude, na ovakvim međunarodnim utrkama može se vidjeti mnogo trkača i trkačica koji se nalaze u ozbiljnim životnim godinama i to im ne predstavlja nikakav problem da budu aktivni i bave se trčanjem na zahtjevnim relacijama.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20, 52/21, 62/23 i 91/25) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019 i 47/2025), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za izgradnju stambeno-poslovnog objekta 2Po+P+3 na k. p. 9712/7 K. O. Donji grad, u Ulici Nade Dimić, s urbanističko-arhitektonskom razradom lokacije

(naručitelj projekta – VISINSKI RADNICI, d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 14. do 20. studenoga 2025. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt može se pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotica www.subotica.ls.gov.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je KUBARCH d.o.o. Subotica.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 14. do 20. studenoga 2025. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19, 9/20, 52/21, 62/23 i 91/25) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019 i 47/2025), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

za urbanističko-arhitektonsku razradu kompleksa »Joviste Palić« na katastarskim parcelama broj 10998/3 i 937/4 K. O. Palić

(naručitelj projekta – JOVISTE, d.o.o. Palić)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o urbanističkom projektu od 14. do 20. studenoga 2025. godine, svakog radnog dana od 8 do 12 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt može se pogledati i na službenoj internetskoj stranici Grada Subotica www.subotica.ls.gov.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je »IS« d.o.o. Ada.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 14. do 20. studenoga 2025. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

POGLED S TRIBINA

Borbeni duo

Pobjedom protiv *Rijeke* u derbiju (2:1) momčad *Dinamo* iskoristila je remi *Hajduka* u Koprivnici protiv *Slavena* (0:0) i približila se prvoj poziciji na svega bod zaostatka. Rezultatski uspjeh u duelu protiv branitelja naslova bio je odličan poticaj za susret 4. kola Lige Europe protiv gostujuće *Celte* (Španjolska), a kako je svršilo znat će se u trenutku čitanja ovoga teksta. Neovisno od europskih dometa momčad trenera **Kovačevića** mora nastaviti s uspješnim partijama i na domaćim travnjacima jer splitski rival nema taj dodatni napor. No, čini se kako je upravo kup susret protiv *Cibali* u Vinkovcima (0:0, 4:2 poslije penala) i 120 minuta odigranih po neravnom i teškom te-

renu u srcu Slavonije ostavio traga na *bilima* i prekinuo njihov pobjednički niz. Ipak, gostujući remi protiv najugodnijeg iznenađenja dosadašnjeg dijela 1. HNL, ekipe *Slavena* koja zauzima visoko treće mjesto na tablici, ne može se smatrati neuspjehom. Temeljiti cilj *Hajduka* u prošlom je tjednu ostvaren kroz izborni prolazak u četvrtinu finala nogometnog Kupa Hrvatske i produljen status neporaženosti. Slična su razmišljanja i u zagrebačkom taboru, pogotovo kada su u pitanju igre u Ligi Europe i želje za izravni prolazak u izlučni dio proljetnog natjecanja. Ovoga vikenda igra se posljednje kolo pred posljednju reprezentativnu pauzu i za očekivati je da *Hajduk* i *Dinamo* nastave svoju borbenu konstantnost u, već čini se, mrtvoj utrci za naslov prvaka.

D. P.

Umotvorine

- * Svaki čovjek daje ono što je u njemu.
- * Greške su dokaz da pokušavate.
- * Promijeni sebe radi sebe, a ne drugog.

Vicevi, šale...

- Koja je tvoja omiljena boja?
- Prestani postavljati glupa pitanja, pitaj me nešto logično i zrelo.
- Koliko mola natrijevog bikarbonata je potrebno za neutralizaciju 0,8 ml sumporne kiseline na STP?
- Moja omiljena boja je žuta.

Kako nekome ljubazno reći da je glup?

- Mudrost je jurila za tobom, ali ti si uvijek bio brži.

Aforizmi

- * I kad vodiš bitke sa samim sobom, gledaj da pobijedi onaj bolji dio tebe. Moralniji i pravedniji. Da se sutra pobjede ne stidiš.
- * Kad govoriš istinu, postaneš neprijatelj onih koji žive od laži.
- * Pametan čovjek ne samo da ne govori gluposti, već ih i ne sluša.

Vremeplov – iz naše arhive

Dani kruha, Sonta, 2015.

Didine pripovitke (iz knjiga Balinta Vujkova)

Nema mu smrti

Ni jednom jageru jezik se nije prekrlio od laži al se nađe i di koji ribar kojem ždralovi letu s jezika. Bio taki jedan stari ribar koji nek samo vidi mačku na zid već se zaklinje da je vidio ajgira. Kad je prilika da se fali, njegova pamet već nije kući.

Kadgod bio dobar ribar al ostario, čovek se tavori kako mož, pa mu ostala samo fala. Mlađi mu ne dadu mira, navodu ga, a on vole i jedared tako ne vidi da ga provlačidu kroz badžu već udari u priču ko da će to da bide prava istina.

– Ej, čim moji sinovi dođedu s decama ja njima navek moram pripovedit kako je bilo kad sam vidio soma što ga niko živ nije.

– Bio velik?

– Sedam meteri dugačak!

– Deda, kako si vidio kroz vodu?

– Nasuko se.

– Što ga nisi ulovio?

– Ulovio?! Nisam smeo ni blizo. Znaš ti kolika su to peraja? Ubio bi me.

Zapalio se deda, priča ko da sad bega od strašnog soma dok jedan ne kaže:

– Deda, šta ćeš ako bide da to nije istina?

Drugi dočeka:

– Kako da ne bide istina kad sam i ja vidio tog soma!

A deda ovom:

– To nije moguće.

Zapalio se deda još više, ruke mu sve udaradu o astal, al onaj:

– Deda, ta ja sam vidio ne samo njega već i njegovu ženu. Kažem ti: nisi ti jedini vidio tog soma.

– To nije moguće – deda opet.

– O, deda, pa ti ne pamtiš da si me baš sretio i sa mnom divanio?! Ti begaš, a ja idem i kažeš mi kakog soma si vidio.

– Ne sećam se.

– Nije ni čudo, ustravio se. A ja bliže i vidim soma: stvarno se nasuko. Ne da sam ga samo vidio, ja i divanio s njim. I sa ženom mu. On se baš svađa š njome.

– To nije moguće – deda opet.

– Deda, kad ti ja kažem! I ja počo da begam kad onaj som više za mnom: stani, ti si meni dužan! Slušam: divani ko čeljade; gledim: plače ko čeljade. Mislim: nije taj opasan, na suvom je, nevolja je kad plače. Stanem i kažem: nisam ja dužan nikom – ni caru arača ni kumu kolača – pa ni tebi. A som opet ko čeljade: meni baš jesi. Seti se kad si ono alasio i ruku prekrlio, mogo sam te preturit u vodu a nisam! Ja se setio: istina. Dobro – kažem – šta bi ti od mene?! A on: ne vidiš, ja ode u klopku a ona moja torokuša oteže somovske ludajnice neće da mi ponogne već se smije što onaj deda bega. Sad ja bolje zagledim: taj som, deda, nije veći od tebe.

– To nije moguće! – deda skače na noge.

A onaj ne da sebi:

– Deda, ja mu pomogo pa je tako očo u vodu. Ko mož bolje znat koliki je. I još mu kažem šta si ti kazo, da je sedam meteri i da begaš jel se bojiš da te ne ubije. A on i žena se pogledu i da si onda čuo kako se smejeđu. Pitam ja: zašto? A oni meni ko čeljade: lud je taj deda što bega – zar on ne zna da njemu nema smrti? Sad se ja čudim: kako da mu nema smrti?! A som lepo divani: kad on mož slagat da sam ja sedam meteri pa od ote laži nije umro, onda njemu nema druge smrti.

Pričao Mita Brajkov, Perlez, 74 g., zemljoradnik, nepismen

Do neba drvo, 1963.

Manje poznate riječi:

jager – lovac

prekrlijat se – polomiti se

ajgir – ždrijebac, pastuh

tavoriti se – životariti, truditi se

badža – otvor na tavanu

arač – porez, namet

torokuša – brbljivica, spletkarica

ludajnica – bundevara

Rič po rič

Piše: Željko Šeremešić

Priko naši leđi

Ni silo se ni redovno a strina Evča divani od vlasti. Ka j čula rič vlast baka Janja oma skočila: »Evča, ti da s se dala u politiku ti b cigurno bila kaka zvizda u vlasti. Imaš ti i sama taku falinku koja i ni za kazat pa ne b došla do vr al cigurno b daleko dogurala. Jest da mi već ni dobro kase spomene vlast al ajd divani«. Strina Evča nastavlja: »Čeljadi znate šta j novo? Jeste l čuli? Jel možete povirovat?«. Ope ju ko niki dan ka j divanila od snaje baka Janja prikida: »Ajd Evča skрати. Kaži već jedanput šta j novo pa da vidimo jel možemo povirovat«. »Baka Janjo, vi ste baš nagli. Ni malo ne možete čekat«, strina Evča će. Baka Janja se ne da: »De divani. Neka it okolo naokol. Ne znam šta j gorje, ono kasi niki dan divanila od snaje i njezine gospoje mačke jel sade što š od vlasti«. »Nemate brige baka Janjo. Al sam da naspomenem, kogod zaboravio zatvorit vrata i mačka strugnila napolj. Dva dana ju već tražimo«, strina Evča će. Baka Janja se krsti. Pocrvenila. Vidla strina Evča da j pritirala pa objašnjava: »Eto čeljadi, ako niste čuli vlast kaže da sve ope iđe priko naši leđi«. Ope ju prikida baka Janja: »Evča moja draga, ta odkad znam za sebe išlo priko naši leđi. Od vike vikova mi divanila da su sve nevolje koje su nas strefile uvik išle priko naši leđi. De već sad kaži šta će to it priko naši leđi?«. Objašnjava strina Evča: »Čeljadi, pa vlast javila da više nećemo moć vašarit tu naftu i taj plin ko prija. Kud baš sade kad nam najviše triba? Kad nam krenilo. Ni krivi ni dužni zbog drugi ćemo nagrabusit. Možda čak mora sve poskupit. Sve ope priko naši leđi«. Baka Janji ništa slađe neg da potkači strina Evču. Bisno odveziva pa zaveziva maramu. Frosluk skida i diže se sa stolca: »Evča, Evča, ti baš znaš odviše lipo kazat. Nijedna politika ti se ne b stidila. Ta tu j sam istina da ćemo nagrabusit. A da nam krenilo to j sam za one s posebnim očalama. Kreće nam odavno pa ništa. A da će poskupit to i vrapci znu. A de ti mene kaži odkad mi znamo da će bit priko naši leđi? Otkad? De kaži da j to šta god novo? Nismo znali? Bili gluvi i ćoravi?«. Vidim strina Evča ne zna kuće gledat a ni šta će kazat. Sajju i baka Marica pritisla: »Ček, ček... ispalo da nas anđele ope kogod ne volji. Ta neka divanit«. Evo i baka Manda tira: »Čeljadi, ta sa miseca se vidi da mi sidimo na dva tri stolca. Ta na četiri. Ta uvik smo. Vala i drugojačije ne znamo. I šta ti misliš Evča dokle to mož. Ta rekli su nam odavno da tako ne iđe. E sade kasma se pribrojali i prištudirali, drugi nam krivi. Sam mi nismo. Stara pripovijčka«. Baka Tonka će: »Čeljadi, pa ovo ni ništa novo. Uvik bilo a kako vidim i biće. Išli smo pišice, na bicigla jel paorski kola i špeditera. Ko j zno za limuzine i te sve mirakule što iđu i letu? Ložili smo kukurušnjak i kočenje kad ni bilo drva. Al mene sve izgledje da mi koda paklimo da iđe priko naši leđi. I cigurno znadem da kad je priko naši leđi bude i komugod u buđelar. Pogodte čeljadi komu ne škodi ka j priko naši leđi? Uvik istima«. Uvo se baš ne razumim al isapim u sebe: »Ako je već priko naši leđi sam da ne bude i gorje. Da ne bude i po naši leđi«.

U NEKOLIKO SLIKA

Postolar i vrag u Tavankutu

Foto: Branka Vidaković Milojević

MARTINJE

u Petrovaradinu

9.11. nedjelja u 12:00

DVD Petrovaradin, Pavla Jurišića Šturma 2

Kotizacija 1.400,00 dinara po osobi

U kotizaciju ulaze:

HRANA (porcija pečene guske) - **SALATA** - **GLAZBA**

Piće svako sebi donosi, po mogućnosti mlado vino, u čiju čast slavimo ovaj običaj.

Kontakt:

Vlatko Kamaš: 064 18 38 9 11
Ankica Markuš tel: 064 34 86975

Rado vas očekujemo!
HKPD "Jelačić" Petrovaradin

Središnji državni ured za Hrvate
izvan Republike Hrvatske

Šokačko veče 2025.

Subota 22.11.2025.

Dom kulture u Sonti, u 19h
Bogat folklorni program i finale
natječaja „Za lipu rič...”

Ulaznica-donacija

ETNO MODNA REVILJA

OBELEŽAVANJE RADA HKPD, S.S. KRANJČEVIĆ
BAČKI BREG

POKROVITELJ:

15.
NOVEMBAR
2025.

**DOM KULTURE
BAČKI BREG**

17h
ULAZ SLOBODAN

OSIGURAJTE VAŠ DOM i sve ono što ga čini domom

**MILENIJUM[®]
OSIGURANJE**

VREME JE DA MISLIMO NA BUDUĆNOST

Osiguranje za vaš dom, stvari u njemu i članove domaćinstva

Vaš dom je više od prostora, u njemu je sve što vam najviše znači. Zato je važno da se prema njemu odnosite odgovorno i osigurate ga.

Osiguranje domaćinstva – Siguran kvadrat Milenijum osiguranja je polisa koja podrazumeva osiguranje stana ili kuće, stvari u njima, kao i članova domaćinstva od posledica nepredviđenih okolnosti, kao što su:

požar	izlivanje vode
udar groma	provalna krađa
eksplozija	razbojnička krađa
oluja	lom stakala
grad	odgovornost prema trećim licima

025/ 51 50 350 | 024/ 555-867 | 011/ 715 23 00

milenijum-osiguranje
 milenijum-osiguranje

@milenijum-osiguranje
 @milenijum-osiguranje

www.mos.rs

RADIO MARIJA

Kršćanski glas u vašoj kući!

FREKVENCije:

NOVI SAD 90,0 MHz

SUBOTICA 90,7 MHz

SOMBOR 95,7 MHz

NIŠ 102,7 MHz

www.radiomarija.rs

@Radio.Marija.Srbije

@radiomarijasrbije

KONTAKT:

Ured: 024/600-099

Program: 024/600-011

SMS: 063/598-441

Slušajte nas i na aplikacijama:

**Radio Marija Srbije
Radio Maria play**

ILI-ILI

Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:**
- 6 meseci po **1 dinar** ili
 - 12 meseci sa **50% popusta**

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

15.

DANI HRVATSKE KULTURE

MUZEJ PODUNAUSKIH ŠVABA

14. 11. "Igra staklenih perli" - izložba
17:30

20. 11. Predstavljanje knjige "Mozaik"
17:30

MAĐARSKA

GRAĐANSKA KASINA

28. 11. Glazbeno-folklorna večer
19:00

HKC "Bunjevačko kolo" Subotica

ŽPS "Kraljice Bodroga" Monoštor

